

PRVI TISKARI U DUBROVNIKU S POPISOM TISKANE GRAĐE

EARLY PRINTERS IN DUBROVNIK
INCLUDING THE BOOK INVENTORY

Vesna Čučić

Znanstvena knjižnica u Dubrovniku

vesna.cucic@du.htnet.hr

UDK / UDC 655.1/.3(091)(497.5Dubrovnik)"17/18"

Pregledni rad / Review

Primljeno / Received: 30. 3. 2005.

Sažetak

Dubrovnik, usprkos nekim pokušajima, nije dobio tiskaru sve do pred kraj 18. st. No, nedostatak tiskare kod kuće nije Dubrovčane priječio da tiskaju mnoga djela u europskim gradovima. Prvi dubrovački tiskari bili su stranci, dokaz europskog nukleusa u Dubrovniku i povezanosti s Europom. Mlečanin, Carlo Antonio Occhi osniva prvu tiskaru u Dubrovniku tek 1783. godine. Svojim planom širenja knjižarskog tržišta na sve hrvatske prostore, nagovijestio je pretpreporodni duh, no preuranjeno. Ubrzo je financijski propao, a posao je nastavio njegov tipograf, Andrea Trevisan. Izdavačka politika, tiskati stare i nove dubrovačke autore na slovinskom, tj. hrvatskom jeziku, koju je postavio, ali nije uspio ostvariti prvi tiskar, Carlo Antonio Occhi, uopće nije bila ostvarena u doba Republike. Ostvarili su je dijelom Antonio Martecchini, a dijelom njegov sin Petar i to tek po ukinuću Dubrovačke Republike.

Rad objedinjuje popise publikacija prvih triju dubrovačkih tiskara i time povezuje dva, odnosno tri politička razdoblja u Dubrovniku: doba samostalnosti za vrijeme Republike; i doba okupacije, najprije francuske, a potom austrijske koje su uslijedile po propasti Dubrovačke Republike.

Cilj rada je iznijeti na vidjelo izdavačku politiku prvih dubrovačkih tiskara-izdavača, ali i društveno-povijesnu uvjetovanost djela tiskanih na hrvatskim područjima u pretpreporodnom razdoblju. Tiskarska djelatnost promatra se u kontekstu kulturnog, društvenog i političkog života u Dubrovniku.

Ključne riječi: povijest tiskara u Dubrovniku, kraj 18. i početak 19. st., popis knjiga

Summary

In spite of several attempts, Dubrovnik (Ragusa) did not have a print shop of its own until the end of the 18th century. Nevertheless, the lack of print shop at home did not pre-

vent Ragusans from printing many of their works in different European cities. The earliest printers in Dubrovnik appeared only at the end of the 18th and the beginning of the 19th century. The fact that they were foreigners proves the European nucleus in Dubrovnik and its links to Europe. The Venetian Carlo Antonio Occhi founded the first print shop in Dubrovnik in 1783. With his plan to expand the booksellers' market to all parts of Croatia, he announced the spirit of Croatian pre-National Revival, but too early. Soon he went bankrupt and his typographer, Andrea Trevisan, took over his business. Publishing policy to print old and new Ragusan authors in Croatian language (founded but not accomplished by the first printer, Carlo Antonio Occhi), did unfortunately not meet with much success throughout the period of the Dubrovnik Republic. It had finally been partly achieved by Antonio Martecchini and partly by his son Peter, but only after the fall of the Republic.

The article contains the inventory of the books printed in the first three Ragusan print shops, thus connecting two, or rather, three political periods of Dubrovnik: the period of autonomy during the Republic of Dubrovnik and the period of occupation, first of French and then of Austrian administration that followed after the fall of the Republic.

The aim of this work is to reveal the publishing policy of the earlier Ragusan printers and publishers but also to reveal the social and historical conditions of book production on the Croatian territories during the time of pre-National Revival. The printing activity is viewed in the context of the cultural, social, and political life in Dubrovnik.

Keywords: history of print shops in Dubrovnik, end of the 18th – beginning of the 19th century, book inventory

“Međutim, za knjige ne postoje granice, ni jezične, ni nacionalne. Često su ih pisali autori koji su pripadali međunarodnoj republici pisane riječi, sastavljali ih tiskari na jeziku koji im nije bio materinji, prodavali ih knjižari bez nacionalnih ograničenjima, čitali ih čitatelji na jednom, a zapravo su govorili drugim jezikom.”

*Robert Darnton. What is the history of books?*¹

1 Pokušaji osnivanja tiskare u Dubrovniku

Iako je prva tiskara u Dubrovniku osnovana relativno kasno, tek 1783. godine, u Gradu je stoljećima prije toga postojala kultura knjige. Teško je objasniti zašto raniji pokušaji osnivanja tiskare u Dubrovniku nisu bili uspješni. Uvriježena su popularna objašnjenja vezana uz utjecaj Venecije, koja je željela zadržati monopol u tiskanju, ili pak uz konzervativizam ili oprez vladajućeg sloja vlastelina u Dubrovniku. Josip Badalić, primjerice, zapisuje da je “... preoprezni Dubrovnik XV. st. ... pored ostaloga, zazirao i od toga, da bi se osnivanjem štamparije na svom teritoriju zamjerio politički i poslovno osjetljivoj Veneciji.”² U svakom slučaju, bilo je pokušaja osnutka tiskare i ranije. Za to postoje dokazi u arhivskim dokumentima Državnog arhiva u Dubrovniku.

¹ Darnton, Robert. What is the history of books? // *Daedalus* 111 (Summer 1982), 65-83, 80-81.

² Badalić, Josip. *Inkunabule u Narodnoj Republici Hrvatskoj*. Zagreb : JAZU, 1952. Str. 2.

Milan Rešetar spominje da su već od kraja 15. st. domaći svećenici poklašavali osnovati tiskare, a kao primjere navodi četiri slučaja iz 16. st.³ Prvi se odnosi na svećenika dum Pava Vukašinovića, koji se u dokumentima u razdoblju od 1493. do 1527. godine spominje kao knjižar (*librarius, librario* ili *librer*). On je posjedovao manju tiskaru s jednim tjeskom, opremom i sa slavenskim, tj. glagoljskim ili ćirilskim slovima (*lettere schiava*). Slova mu je oporukom ostavio dum Luka Radovanović, koji je umro 1502. godine. Prema Rešetaru, slova su, bez sumnje, stigla u Dubrovnik iz Mletaka. Vjerojatno je ova tiskara tiskala manje tiskovine, ali se nijedna nije sačuvala. Sljedeći pokušaj zbio se 1514. godine kada je Luka Primojević dobio odobrenje za otvaranje tiskare. Međutim, Primojević nije uspio prikupiti ni sve potrebne sprave ni ljude, pa se tiskara nije osnovala. Dubrovnik je rano imao knjižare, među kojima se u 16. st. spominju Sebastian de Boiso iz Milana i Antonio de Odolis iz Brescie. Oko 1547. godine djeluje knjižar i knjigoveža Crucije iz Cremona. On je 1568. godine tražio da mu se odobri otvaranje tiskare. Iako je Senat izdao odobrenje, tiskara nije proradila.⁴ Četvrti pokušaj zabilježen je 1575. godine, kada je vlada imala namjeru pozvati tiskara da tiska neke školske knjige.⁵

2 Prvi dubrovački tiskari izvan Dubrovnika

Dubrovnik je dao jednog od najznačajnijih europskih tiskara 15. st., Dobrića Dobrićevića, poznatijeg pod latiniziranim oblikom imena Boninus de Boninis. Boninus je iz Dubrovnika stigao u Veneciju 1477. godine, gdje je neko vrijeme radio kod Andrije Paltašića, prvog poznatog hrvatskog tiskara. U suradnji s Paltašićem, nastao je prvi Dobrićev tiskarski proizvod, Laktancijevo djelo *De divinis institutionibus*.⁶ Dobrić iz Venecije preko Padove odlazi u Veronu i tu oko 1480. godine osniva vlastitu tiskaru. Uskoro napušta i Veronu i nastanjuje se u Bresci, gdje izdaje 38 vrijednih knjiga. Iz Brescie je na kratko otišao u Francusku, u Lyon. U tom jakom tiskarskom centru, *Bonin de Boninis, libraire et marchand demourant en rue Marchiere*⁷ nastavio je s umijećem tiskanja. Iz Lyona se ubrzo vratio u Bresciu, u kojoj je još neko vrijeme djelovao. Boravak u Francuskoj, ali i onaj u

³ Rešetar, Milan. Iz kulturnoga života staroga Dubrovnika. // Jugoslavenska knjiga 9(1925); 10(1926), 398.

⁴ Za bolje razumijevanje strukture vlasti u Dubrovačkoj Republici, vidjeti: Foretić, Vinko. Povijest Dubrovnika do 1808. I. Dubrovnik : Nakladni zavod MH, 1980. Str. 121-127; Čučić, Vesna. Kneževska služba u Dubrovačkoj Republici u 14. i 15. stoljeću. // Dubrovački horizonti 36(1996), 90-101.

⁵ Rešetar, Milan. Nav. dj., str. 398; Pelc, Milan. Pismo – knjiga – slika : uvod u povijest informacijske kulture. Zagreb : Golden marketing, 2002. Str. 250.

⁶ Breyer, Mirko. O Dobrušku Dobriću, Dubrovčaninu. // Prilozi k starijoj književnoj i kulturnoj povijesti hrvatskoj. Zagreb : Knjižara M. Breyer, 1904. Str. 2, 14.

⁷ Breyer, Mirko. O Dobrušku Dobriću, Dubrovčaninu, str. 5. Ulica Mercier je nekada bila ulica prvih tiskara u Lyonu. Danas se u njezinoj blizini, u Rue de la Poulaillerie, nalazi Muzej tiskarstva.

talijanskim gradovima bio je povezan i s tajnim poslovima koje je obavljao za Mlečane. Za njih je pregovarao i na francuskom kraljevskom dvoru i kod hrvatsko-ugarskog kralja. *L'amico fidel*, kako ga Mlečani spominju u dokumentima, kao nagradu za dobro obavljenu posao pretkraj života dobio je službu dekana kap-tola prvostolnice u Trevisu, gdje i umire 1528. godine.⁸

Dubrovačko porijeklo Dobrić ističe potpisujući se na svojim inkunabulama kao *Boninus de Boninis de Ragusia*. Sa svojim izdanjima Dobrić se uvrstio među najpoznatije europske tiskare inkunabula. Najznačajniji je po kvalitetno izrađenim i tiskanim ilustracijama (drvorezima) u Ezopovim Basnama i Danteovoj Božanstvenoj komediji.⁹

Još je jedan Dubrovčanin, Trojan Gundulić¹⁰ (mjesto rođenja nepoznato, krajem 15. st. – Beograd, oko 1555.), djelovao kao tiskar izvan Dubrovnika. Kao član dubrovačke trgovačke kolonije boravio je u Beogradu i tiskao vjersku knjigu *Čet-veroblagovestije*.¹¹

3 Djela dubrovačke provenijencije tiskana izvan Dubrovnika do pojave prve tiskare

Do osnutka prve dubrovačke tiskare 1783. godine, Dubrovčani tiskaju svoja djela uglavnom u Italiji, na talijanskom ili latinskom jeziku. Inkunabule hrvatskih autora tiskaju se ponajprije u Veneciji, jednom od najjačih središta europskog tiskarstva, ali i drugdje, npr., *De natura angelica* Jurja Dragišića tiskana je u Firenzi. Franjevac Juraj Dragišić, podrijetlom iz Srebrenice u Bosni, boravi u to vrijeme u Dubrovniku kao izbjeglica pred Turcima. Tu piše djelo *De natura angelica*, uglavnom na osnovi razgovora koje je vodio s 33 dubrovačka vlastelina i ugledna pučanina. Djelo je posvetio dubrovačkome Senatu. Zahvaljujući donaciji poznatog engleskog arheologa, Sira Arthura Evansa,¹² Znanstvena knjižnica u Dubrovniku posjeduje primjerak te inkunabule najljepši u svijetu, s iluminiranim ilustracijama visoke umjetničke vrijednosti. To je ujedno i jedna od najljepših i najvrednijih inkunabula u Hrvatskoj.¹³

⁸ Dobrićević, Dobrić. // Hrvatska enciklopedija. Zagreb : Nakl. konzorcija Hrvatske enciklopedije, 1945. Sv. 5, str. 131.

⁹ Pelc, Milan. Ilustracije u tiskopisima Dobrića Dobrićevića (Boninus de Boninis). // Radovi Instituta za povijest umjetnosti 24(2000), 135-154.

¹⁰ Više o Trojanu Gunduliću vidjeti u: Kesterčanek, Frano. Inventar prvog beogradskog tiskara Trojana Gundulića. // Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku 1(1952), 197-206.

¹¹ Enciklopedija Leksikografskog zavoda. Zagreb : Jugoslavenski leksikografski zavod, 1969. Sv. 5, str. 112; Stipčević, Aleksandar. Povijest knjige. Zagreb : NZ Matice hrvatske, 1985. Str. 248, 340; Pelc, Milan. Pismo – knjiga – slika, str. 253-254.

¹² Vidjeti posvetu na darovanoj inkunabuli: "This book is presented as a historic relic to the City of Ragusa nad its Civic Library by Sir Arthur Evans, who here, like its author, first arriving through Bosnia, found here a hospitable retreat (1875-1882). On the occasion of his revisiting Dubrovnik after an interval of fifty years June 18th 1932."

¹³ Badalić, Josip. Nav. dj., str. 6.

Znameniti Dubrovčanin, Benko Kotruljić (oko 1400. – oko 1468.) sredinom 15. st. piše prvo znanstveno djelo u svijetu o dvostrukom knjigovodstvu i trgovini, pod naslovom *Della mercatura e del mercante perfetto*. Knjiga je napisana na talijanskom jeziku s namjerom da dopre do što šireg kruga čitatelja, pa i među manje obrazovane trgovce, međutim, ostat će u rukopisu punih 115 godina prije nego što bude tiskana u Veneciji 1573. godine. Devet godina nakon venecijanskog izdanja, 1582., tiskana je u francuskom prijevodu pod naslovom *Traicté de la marcandise et du parfaict marchand*.¹⁴ Neki autori tvrde da je francuski prijevod doživio petnaest izdanja.¹⁵ Budući da je to bio vrlo koristan priručnik, koji se često upotreb-
ljavao, do danas je sačuvano malo primjeraka starijih izdanja. Prvo izdanje Kotruljevićeva djela nalazi se u Cavtatu u Bogišićevoj knjižnici.¹⁶

U Veneciji je 1512. godine objavljena i najstarija poznata knjiga tiskana bosančicom, časoslov s molitvenikom pod naslovom *Ofičje svete dieve Marie i molitve sv. Bričide*, djelo poznato kao Dubrovački molitvenik. Tiskao ga je Dubrovčanin Franjo Ratkov Micalović. Poznata su samo tri primjerka, a nijedan se ne nalazi u Hrvatskoj. Jedan primjerak čuva se u Parizu u Bibliothèque Nationale, jedan u Oxfordu u Codrington Library – All Souls College, a jedan u Washingtonu u Mullen Library – Catholic University of America. Oxfordski i washingtonski primjerak nemaju Molitava sv. Brigitte, a u sva tri primjerka izgubljen je naslovni list. Dubrovački molitvenik tiskan je dvobojno, crno i crveno. Bogato je ukrašen s 26 ilustracija (drvoreza).¹⁷

Djela dubrovačkih humanista i renesansnih pisaca tiskaju se na latinskom i talijanskom, ali i na hrvatskom jeziku. To su djela pisca i prevoditelja, benediktinca Bazilija Gradića (oko 1510.-1585.), filozofa i znanstvenika Antuna Meda (1530.-1603.), pjesnika Saba Bobalija (1530.-1585.), Dinka Ragnine (1536.-1607.) i Dominka Zlatarića (1558.-1613.), filozofa Miha Monaldija (1540.-1592.), teologa Augustina Nalješkovića (sredina 15. st.-1527.), prirodoslovca Marina Getaldića (1566.-1626.), latiniste Jakova Bunića Bone (1469.-1534.) i dr. Dobivši od pape Klementa VII. preporuku za tiskanje epa *De vita et gestis Christi*, Bona je 1526. godine sam nadzirao tiskanje knjige u Rimu. Prvi je od hrvatskih i svjetskih humanista u stihovima obradio cijeli Kristov život u duhu protureformacije.¹⁸ Među ranim dubrovačkim autorima našlo se i jedno žensko ime, Speranza Vittoria di

¹⁴ Kotruljić, Benko. *Traicté de la marcandise et du parfaict marchand, dispose en quatre livres / traduit de l'Italian de Benois Cotrugli Raugean, par Jean Boyron. Oeuvre tres necessaire a tout Marchant. A Lyon : par les heritiers de Francois Didier, 1582.*

¹⁵ Runjić, Anđelko. O Benu Kotruljiću i njegovu djelu. // Kotruljić, Benko. O trgovini i o savršenom trgovcu : četiri knjige. Dubrovnik : DTS, 1989. Str. 505.

¹⁶ Isto, str. 503-517.

¹⁷ Nazor, Anica. Još jedan dubrovački molitvenik. // Dostupno na: <http://www.vjesnik.com/html/1999/11/27/Clanak.asp?r=kul&c=4>

¹⁸ Frangeš, Ivo. *Povijest hrvatske književnosti*. Zagreb ; Ljubljana : NZ Matica hrvatske ; Cankarjeva založba, 1987. Str. 435; *Hrvatski biografski leksikon*. Zagreb : Jugoslavenski leksikografski zavod "Miroslav Krleža", 1989. Str. 496.

Bona, koja je dala tiskati svoje djelo pod naslovom *Difesa de le rime et prose de la signora Speranza, et Vittoria di Bona: In difesa di suo honore, et contra quelli, che ricercò farli infamia con sue rime*. Iz uvoda se saznaje da je pjesnikinja 1569. dala tiskati knjigu "da l'ingrata Patria", a posvetila ju je dubrovačkom plemiću Mihlu Lukareviću. Jedini do sada poznati primjerak knjige čuva Biblioteca Comunale u Sieni.

Komediograf Marin Držić (1508.-1567.) tiskao je za života samo jednu knjigu. Radi se o knjizi tiskanoj u Mlecima 1551. koja je sadržavala sljedeća djela: *Pjesni ljuvene, Venera i Adon, Novela od Stanca i Tirena*.¹⁹ Nije poznato da je ijedan primjerak sačuvan. No, poznato je da je iste godine kada mu je tiskana knjiga, 1551., prvi put Pomet-družina igrala komediju *Dundo Maroje* u Vijećnici Kneževa dvora.²⁰ Jednako je poznato i da su dubrovačke vlasti 1558. godine zabranile prikazivanje njegove Hekube, iako je sljedeće godine ipak igrana.²¹ Ostala Držićeva djela počinju se tiskati tek u 19. st.

Drukčiji je slučaj Držićeva suvremenika Nikole Vita Gozze (1549.-1610.), filozofa, političara i povjesničara, kojemu je već za života tiskana većina djela, i to u Veneciji, a nekoliko čak i u tiskari Alda Manuzia. Gozze je zajedno s drugim mladim dubrovačkim plemićima igrao u Držićevim komedijama.²² Poznat je po svojim filozofijskim dijalozima u kojima su mu sugovornici supruga Mara Gundulić, pjesnikinja Cvijeta Zuzorić i drugi dubrovački prijatelji.

I tijekom 17. st. pa sve do polovice 18. st. knjige dubrovačkih autora uglavnom se tiskaju u Veneciji. U tom je gradu 1605. godine tiskano važno povijesno djelo Jakova Lukarevića *Copioso ristretto degli annali di Ragusa*. Ali, mnogi Dubrovčani, poput Ivana Gundulića (1589.-1638.), najvećeg hrvatskog baroknog pjesnika, tiskaju svoja djela i u Rimu. Međutim, upravo su u Veneciji Gundulićeve *Suze sina razmetnoga* doživjele čak četiri izdanja, za života dva (1622. i 1623.), a malo iza smrti još dva (1650. i 1703.). Najpoznatije je cenzurirano djelo nastalo u Dubrovniku Gundulićev *Osman*, koji je ostao u rukopisu dva stoljeća, dok su sva druga Gundulićeva djela bila tiskana već u 17. st. U tom je stoljeću Dubrovnik dao i značajnog knjižničara, člana plemićke obitelji i filozofa, Stjepana Gradića (1613.-1683.). Gradić je više desetljeća bio knjižničar i voditelj Vatikanke knjižnice. U Rimu je i umro. Svoja djela tiskao je za života kako u Rimu, tako i u Veneciji, Amsterdamu, Antwerpenu, Lyonu, Parizu i dr.

Tijekom 18. st. pa do pada Dubrovačke Republike 1808. godine, Dubrovnik je vrlo vitalan, usprkos nekim dekadentnim pojavama u vladajućem sloju. Naime, nakon katastrofalnog potresa 1667. godine, i turskih ucjenjivanja koja su potom

¹⁹ Frangeš, Ivo. Nav. dj., str. 73, 448.

²⁰ Opširnije u: Šundrica, Zdravko. O kazališnom i glazbenom životu starog Dubrovnika. // Festival 1950/1974. Dubrovnik : Dubrovačke Ljetne igre, 1974.

²¹ Frangeš, Ivo. Nav. dj., str. 73-78, 447-448.

²² Šišak, Marinko. Nikola Gučetić i njegova teorija države. // Gučetić, Nikola Vitov. O ustroju država. Zagreb : Golden marketing ; Narodne novine, 2000. Str. 9-71, 14, 16.

uslijedila kao i intenzivnih neprilika od strane Venecije, Dubrovčani su uspjeli sačuvati svoju državu, građevinski obnoviti grad i pomorstvo. Dubrovačko 18. st. sa stajališta tiskanih knjiga nije pretežito doba lijepe književnosti, iako je dalo velikih imena. To je stoljeće znanosti koja se izrazito razvila. Proučava se povijest i jezik, skupljaju narodne pjesme i poslovice, stara se dubrovačka književnost prepisuje, skuplja i čuva, pišu se biografije znamenitih Dubrovčana, izdaju povijesni dokumenti, pravna djela, rječnici hrvatskog jezika. Većina dubrovačkih autora u to doba piše svoja djela na latinskom jeziku, odnosno talijanskom. Djela s područja znanosti ponajprije su upućena međunarodnoj učenoj eliti. Zato su ti autori i stekli međunarodnu ili nadnacionalnu vrijednost i ugled, kao što je primjer Ruđera Boškovića (1711.-1787.). Bošković je jedan od najvećih i najslavnijih Dubrovčana uopće, veliki filozof prirode, astronom, geodet, konstruktor instrumenata. Najveći dio života proveo je izvan domovine, što ga nije priječilo da obavlja mnoge poslove za Republiku, većinom diplomatske. Njegova filozofija prirode imala je utjecaja sve do naših dana. Bošković je prihvatio francusko državljanstvo kako bi postao visoki državni dužnosnik u francuskoj mornarici.²³ Djela su mu tiskana u Rimu, Bassanu, Veneciji, Beču, Parizu, Milanu i dr.

4 Prvi dubrovački tiskari

4.1 Carlo Antonio Occhi (1783.-1787.)²⁴

Usprkos činjenici da je Dubrovnik stoljećima živio u duhu Europe, da su se prožimali, Dubrovnik je prvu tiskaru dobio tek krajem 18. st. Osnovao ju je 1783. godine Mlečanin Carlo Antonio Occhi (?-1787.), član ugledne venecijanske tiskarske obitelji.²⁵ Tiskara Carla Antonija Occhija bila je ujedno i prva tiskara u Dalmaciji.²⁶ U to doba u kontinentalnoj Hrvatskoj postojale su već tri tiskare, u Zagrebu od oko 1664., u Osijeku od 1770. i u Varaždinu od 1773.²⁷

Carlo Antonio Occhi i dubrovački Senat prvi su put došli u kontakt 1777. godine. To je vrijeme kada je Senat odlučio reformirati dubrovačko školstvo, po ukinuću isusovaca 1773. Occhi se dubrovačkoj Vladi tri puta obraćao s molbom da mu odobri osnutak tiskare. Tek kada je Senat osnovao komisiju za odobrenje novih obrta u

²³ Više o R. Boškoviću vidjeti u radovima Ivice Martinovića, posebno: Rimsko razdoblje Boškovićeva mišljenja : doktorski rad. Zagreb : Filozofski fakultet, 1992.; Dadić, Žarko. Ruđer Bošković. 3. izd. Zagreb : Školska knjiga, 1998.

²⁴ Vidjeti Prilog 1.

²⁵ U Veneciji su u 18. st. Bartolomeo i Simone Occhi izdavali i prodavali hrvatske knjige.

²⁶ Odu prvog tiskari u Dalmaciji napisao je Julije Bajamonti, a objavio ju je u Occhijevoj tiskari 1783. godine pod pseudonimom "un Solitario Provinciale" (La Prima stamperia in Dalmazia. Ode di un Solitario provinciale ... Ragusa : Carlo Antonio Occhi, 1783., Znanstvena knjižnica Dubrovnik, Rkp. 280).

²⁷ Breyer, Mirko. Prilozi povijesti dubrovačkog štamparstva. // Zbornik iz dubrovačke prošlosti Milanu Rešetar. Dubrovnik : Jadran, 1931. Str. 342; Muljačić, Žarko. O prvog dubrovačkoj tiskari. // Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku 4/5(1956), 584-586.

sastavu od tri senatora, Occhijeva je molba bila ozbiljno razmotrena i prihvaćena 25. studenog 1782. s 21:5 glasova.²⁸ Occhi postavlja Senatu četiri uvjeta: da mu se oprosti carina na uvoz potrebnog materijala za tiskanje i izvoz tiskanih materijala; da mu se dade isključiva povlastica na petnaest godina i naslov privilegirane tiskare Dubrovačke Republike; da mu se dade predujam od petsto cekina uz povrat u obrocima tijekom petnaest godina; da se imenuju dva revizora (jedan za crkvene, a jedan za svjetovne knjige), ovlaštena za izdavanje dopušenja za tiskanje.²⁹

Međutim, prije nego što je Occhijeva tiskara proradila, dubrovački je Senat već imao odredbe o cenzuri koje su se dorađivale. To je bila jedna od uobičajenih mjera dubrovačkog Senata. Naime, prvi dokument koji svjedoči o vladinoj cenzuri knjiga potječe iz 1545. godine.³⁰ Tada je Veliko vijeće donijelo odluku da generalni vikar dubrovačkog nadbiskupa, zajedno sa stonskim biskupom i predstavnicima franjevačkog i dominikanskog reda, pažljivo pretraži ima li u Dubrovniku luteranskih knjiga, pa ako ih nađe, da povede istragu i vlastima dostavi rezultate kako bi se krivce primjereno kaznilo po crkvenim zakonima. Godine 1586. Senat je pristao na nadbiskupov zahtjev da Senatu treba prikazati popis svih knjiga koje posjeduju pojedinci.³¹

Usprkos tvrdj službenoj politici suzbijanja protestantskih knjiga i reformacijske književnosti na svom teritoriju, dubrovačkom su Senatu prioritetni bili državnički interesi. Naime, usporedo s borbom protiv infiltracije protestantske knjige i pokreta, Republika je bila u strahu pred turskom ekspanzijom i mletačkim posizanjima, pa je morala nastupati oštrije. Tako Senat 31. srpnja 1604. naređuje svim Dubrovčanima koji bi htjeli tiskati bilo kakvo povijesno djelo da moraju u roku od tri mjeseca predočiti Malom vijeću rukopis pod prijetnjom kazne od sto zlatnih dukata. Za ostala djela koja se prije tiska ne predaju na cenzuru, zapriječeno je kaznom od petsto zlatnih dukata ili dvogodišnja tamnica.³²

Prije nego što je neki pisac htio tiskati svoje djelo u inozemstvu, morao je rukopis predati vlastima da ga temeljito pregledaju. Vlast je pazila da u državu ne uđe neki nepoćudni naslov ili opasna knjiga. Državni službenici u carinarnici morali su otvoriti svaki sanduk, a ako bi u njemu bilo knjiga, išle bi najprije Senatu na kontrolu. Republika nikad nije ukinula cenzuru, pa je uvijek raspolagala s cenzorima i povjerljivim ljudima. Svi ljubitelji knjiga, knjižare i knjižnice bili su pod stalnom i strogom prismotrom. Ako je netko htio otvoriti knjižaru, to je trebao odobriti Senat. Strani knjižari nisu htjeli riskirati, pa je trgovina knjigom bila prilično skućena.

²⁸ HR-DAD-3. Vijeće umoljenih (Consilium Rogatorum, dalje: Cons. Rog.), sv. 190, 249-251.

²⁹ Breyer. Mirko. Prilozi povijesti dubrovačkog štamparstva, str. 342; Muljačić, Žarko. O prvoj dubrovačkoj tiskari, str. 585-586.

³⁰ Cons. Rog., sv. 47, 147; Kesterčanek, Frano. Cenzura knjiga i rukopisa i nadzor nad knjigama u Dubrovniku za vrijeme Republike. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 3, 1/4(1954), 17-25, 19-20.

³¹ Rešetar, Milan. Nav. dj., str. 372, 396.

³² Kesterčanek, Frano. Cenzura knjiga i rukopisa i nadzor nad knjigama u Dubrovniku za vrijeme Republike, str. 22-24.

Tako kako su bili nadgledani rukopisi i knjige, nadgledale su se i komedije i tragedije prikazivane u dubrovačkom kazalištu. Pravo cenzure kazališnih tekstova Senat je stalno zadržavao i birao kazališni odbor koji se sastojao od trojice senatora s nalogom da cijelu godinu nadziru rad glumačkih družina u javnom kazalištu u Orsanu. Nadzorni odbori birani su svake godine sve do 1806. godine, kad se, ulaskom Napoleonove vojske u Grad, pomalo počela dokidati samostalnost Dubrovačke Republike. Vlast je dijelila novčane potpore glumačkim družinama što joj je davalo veće pravo nadzora nad kazališnim repertoarom.³³

U prilično konzervativni Dubrovnik 18. stoljeća, počela je prodirati liberalna vjerska i politička misao, pa je 1701. godine zabranjeno čitanje političkih novina, te da se u javnim lokalima i na ulici govori o političkim vijestima. Godine 1762. donesen je zaključak da se sve knjige koje dolaze iz inozemstva moraju najprije dati nadbiskupu na cenzuru. Zabrana čitanja knjiga koje su govorile protiv vjere i morala uslijedila je 1766. godine, a 1782., godinu prije nego je C. A. Occhi pokrenuo tiskaru, bilo je zabranjeno govoriti o tajnama vjere.³⁴

Occhijeva tiskara bila je smještena na današnjoj Gundulićevoj poljani, u blizini Kneževa dvora. Orsat V. Gozze, dubrovački plemić, iznajmio je prostorije Occhiju.³⁵ Međutim, Occhi je imao poteškoća s prethodnim najmoprimcem, stanovitim Jakom Koštom, krojačem koji je, najvjerojatnije, bio deložiran kako bi tiskar imao više prostora. Tako već 28. travnja 1784. Occhi tuži Koštu, koji je kao vođa noćne straže dao uhapsiti Angela Gattija, Occhijevog radnika. Tukao ga je i zlostavljao želeći se osvetiti zbog izbacivanja iz butige Orsata V. Gozze.³⁶

U samom početku Occhi je istaknuo svoju izdavačku politiku po kojoj će u prvom redu izdavati najbolje ilirske pjesnike, dubrovačke autore od 15. do 18. st. Malo vijeće je 20. kolovoza 1783. izabralo dva člana koji su pregledali mišljenje četiriju ispitivača (dva crkvena i dva svjetovna) o prvoj knjizi koja je imala izaći iz tiska. Bila je to knjiga pjesama dubrovačkih petrarkista Saba Bobalija i Miha Monaldija, naslovljena *Rime [del nobil uomo] Ser Savino de Bobali Sordo [e del Signore] Michele Monaldi [dedicate] All' Eccelso Senato [della Repubblica] di Ragusa*. Na osnovi mišljenja četiriju ispitivača dva su člana Malog vijeća izdala dopuštenje za tiskanje te knjige.³⁷ Tiskar je knjigu posvetio Senatu Dubrovačke Republike. Posveta se nalazi na stranicama I-VI.

³³ Isto, str. 17-19.

³⁴ Rešetar, Milan. Nav. dj., str. 372.

³⁵ HR-DAD-30/2. Razni izvanjski poslovi (Diversa de foris, dalje DF), sv. 203, 265.

³⁶ HR-DAD-20/2. Tužbe kaznenog prava Dubrovačke kancelarije (Lamenta Ciminalia), sv. 181, 72.

³⁷ Tekst odluke sa XVI. stranice predgovora glasi:

“Noi consiglieri dell' eccellentissimo Minor Consiglio.

Rissultando dagli Attestati de' Revisori deputati all' esame del Libro intitolato: Rime del N. H. s. Savino de Bobali Sordo, e del Sig. Michele Monaldi non trovarsi in esso cosa contraria alla S. Fede Cattolica, ai Principi, o al buon costume, permettiamo a Carlo Antonio Occhi Stampatore Privilegiato, che possa darlo alle Stampe, osservando gli ordini in tal materia stabiliti.

Ponovno tiskanje knjiga dvojice petrarkista koje su tiskane u 16. st. u Veneciji, vjerojatno je bio pokušaj Occhija da ostane dosljedan danom obećanju o tiskanju "slovinških" pjesnika. Međutim, Occhi je za prvu tiskanu knjigu dobio vrlo nepovoljnu kritiku i to od strane prosvjetiteljskog pisca Alberta Fortisa (1741.-1803.). Novo izdanje djela dubrovačkih pjesnika 16. st. Saba Bobalija i Miha Monaldija u novoj tiskari Occhi 1783. godine nije nimalo oduševilo Fortisa. Nepovoljnu kritiku Occhijevoj izdavačkoj politici Fortis je objavio u *Nuovo giornale enciclopedico* 1(1784), 16-20, koji je izlazio u Vicenzi, sugerirajući Dubrovčanima suvremeniju izdavačku politiku.³⁸ Kao prosvjetitelj nije mogao shvatiti komu koriste takve "petrarcherie". O tome piše u pismu od 1. studenog 1783. svojoj prijateljici Deši Gozze,³⁹ dubrovačkoj plemkinji, sestri prosvjetiteljskog pisca Toma Basseglija,⁴⁰ jednog od najznačajnijih prosvjetitelja u Hrvatskoj. Svoje pak razloge za izbor upravo te knjige Occhi navodi na str. XV.:

"Le Rime del Nobil Uomo s. Savino de Bobali Sordo, e del Sig. Michele Monaldi meritavanno di rivedere la luce in una nuova impressione, e a me principalmente apparteneva formarla. La rarità degli Esemplari della prima Edizione le rendeva ricercatissime dagli Ammiratori di questi illustri Poeti; nè conveniva che la mia nuova Stamperia in Ragusa lasciasse desiderare più a lungo le produzioni di due celebratissimi Ragusei. Non ho mancato a quanto poteva concorrere all'estrezza, ed ornamento dell'Edizione per assicurare il Pubblico, che cercherò sempre di corrispondere a' miei impegni nelle migliori maniere, e colla maggiore attenzione."

Na zadnjoj stranici prve Occhijeve knjige nalazi se kratak Oglas (*Avviso*) kojim Occhi najavljuje tiskanje djela najboljih ilirskih pjesnika:

"E' giunta quasi al suo compimento la copiosa raccolta di tutti i migliori Poeti Illirici, intorno alla quale s'impiega da me tutta l'attenzione senza risparmio di spese, e fatiche per formarne una piena edizione desiderata fin'ora in vano dagli Amatori della Lingua Illirica. Spero di ritrovare ne' medesimi un sufficiente numero di Associati per cominciarla; persuaso che tutti concorreranno con piacere per arricchire la loro Biblioteca di tali Opere eccellenti in se stesse, e per la maggior parte non pubblicate fin'ora. Quanto prima si darà fuori a questo effetto un Manifesto, in cui saranno specificate le Opere, e indicati gli Autori."

Dat. li 20. Agosto 1783.

Baldassare Maria Antonio Secondo di Bucchia.

Orsato Savino di Ragnina.

Registrato in Libro a Carte 240.

Giovanni Facenda Segretario."

(HR-DAD-4. Malo vijeće (Consilium Minus), sv. 106, 240.

³⁸ Muljačić, Žarko. O prvoj dubrovačkoj tiskari, str. 588-593.

³⁹ Muljačić, Žarko. Iz korespondencije Alberta Fortisa. // Građa za povijest književnosti hrvatske 23(1952), 109-110.

⁴⁰ Više o Basegliu vidjeti u: Muljačić, Žarko. Tomo Basiljević-Baselji : pretstavnik prosvjećenja u Dubrovniku. Beograd : SANU, 1958. (Posebna izdanja ; 299, Odeljenja literature i jezika ; 8)

Occhi je izdao i dvojezični proglas *Agli amatori della lingua illirica* kako bi se čitatelji mogli pretplatiti na izdanja svih starijih dubrovačkih pjesnika. Proglas ne nosi godinu izdanja, ali se iz teksta razumije da je tiskan 1783. godine: “Drugovagne bitcje otvoreno sa vas pristupni Mjessez Travni doscjastoga Godiscta 1784. sa lasnost onjeh, koj borave u dalechjem stranama.”⁴¹ U proglasu Occhi najavljuje da će svaki mjesec izlaziti po jedno djelo na oko dvadeset listova i biti tiskano istim slovima i u istoj veličini (osmini) i na istom papiru kao i proglas. Za djela na hrvatskom jeziku napominje da “stavitchjese sva pomgna s’strane skladnopisanja, u komu sljeditchjese nacin glassovitga Oza D. Ignazia Giorgi Opatta Melitenskoga, jur podpunno Kgniscgnevnu Skupovladanju posnanna, i ossobito Gljubovnizima Slovinskoga Jesika.” Članovi, tj. pretplatnici platit će za svaku knjigu četiri venecijanske lire po svesku, a oni koji su izvan dubrovačke države platit će “ponos”,⁴² a ako nađu deset pretplatnika (“druscnikaa”), dobit će po jedan primjerak na dar. Pretplata će biti otvorena do mjeseca travnja sljedeće 1784. godine. Po isteku roka prijave za pretplatu, Occhi je naumio tiskati samo one naslove za koje se bude iskazao interes, i to u onom broju primjeraka koliko bude pretplatnika.⁴³ Kao što se vidi, on računa i na odaziv izvan Dubrovačke Republike. To je bio dobar financijski plan s jedne strane, a s druge strane, svojim planom o širenju knjižarskog tržišta na sve hrvatske prostore nagovještavao je pretpreporodni duh.⁴⁴

Međutim, Dubrovčani toga doba, kao što znamo, radije su pisali na stranim jezicima, te čitali talijanske i latinske, pa čak i francuske knjige. Koju godinu prije osnutka prve tiskare u Dubrovniku francuski konzul u Dubrovačkoj Republici Alexandre Le Maire primjećuje u svome izvještaju francuskoj vladi o Dubrovniku kako Dubrovčani “više vode računa o francuskoj nego bilo kojoj drugoj literaturi. Poneki uče jezik da bi mogli čitati francuske knjige ...”. U istom izvještaju zapisuje i sljedeće: “Ima nekoliko žena koje rado čitaju dobre francuske i talijanske knjige ...”⁴⁵

Iako je Occhi nastojao svuda promovirati “slovinski” jezik, nije uspio proširiti tržište izvan Dubrovnika, u druge slavenske zemlje, uslijed teških gospodarskih prilika u tim područjima, ali i pomanjkanja čitalačke publike. Naime, upravo se u to doba pojavila kuga, najprije u Bosni, pa u Dalmaciji pod mletačkom vlasti. Zaraza je omela kako trgovinu tako i promet putnika, koji je mnogim mjerama opreza (karantene, raskuživanje) bio otežan ili onemogućen. Posljedice su za Occhija bile katastrofalne jer je on upravo u razdoblju od 1783. do 1785. tiskao većinu svojih knjiga, tj. 80 posto (43 od ukupno 54) (vidjeti Prilog 1). Knjige su se gomi-

⁴¹ Occhi, Carlo Antonio. *Agli amatori della lingua illirica ...* [Ragusa] : C. A. Occhi, [1783].

⁴² ‘Spese del porto’ ili lučki troškovi.

⁴³ Occhi, Carlo Antonio. *Agli amatori della lingua illirica*.

⁴⁴ Čosić, Stjepan. *Dubrovnik nakon pada Republike (1808.-1848.)*. Dubrovnik : Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 1999. Str. 302-303; Rešetar, Milan. *Nav. dj.*, str. 372, 398.

⁴⁵ Le Maire, Alexandre André. *O Dubrovniku i Dubrovčanima 1766.* : izvještaj gosp. Le Maire, francuskog konzula u Koronu, o Dubrovačkoj Republici. // *Dubrovnik* 3=17(1974), 50, 55.

lale budući da se nisu mogle izvoziti. Occhi je najprije bio prisiljen prodati svoje dionice drugim dioničarima da bi mogao isplatiti radnike, a onda je zapadao u nove i nove dugove. Tako je već u drugoj godini djelovanja, od 1784., pravi vlasnik tiskare postao dubrovački građanin Sebastijan Marinović koji je držao u posjedu 19 od ukupno 20 akcija. Dubrovački je Senat, pokazavši razumijevanje za Occhijeve teškoće s radnicima i tiskarom, imenovao Occhija 29. listopada 1784. kapetanom dubrovačke vojske (*Capitano della nostra Milizia*).⁴⁶ Ta je dužnost bila više neka vrsta časti i materijalne sigurnosti jer vojska Dubrovniku nikada nije bila jača strana. Sam se Senat o njoj ne izražava baš najpohvalnije.⁴⁷

Od četiri tipografa, Marc' Antonio d'Antoni, Alessio d'Alessi zvani Brachetta, Francesco Lischiutti zvani Palazzi i Andrea Trevisan, ostao je samo posljednji, a ostali su odlučili napustiti tiskara. Vidjevši koliko je teška situacija s tiskarom, Senat je obećao da će primiti u *bombardijere*⁴⁸ četiri nova tipografa čim se isprazne četiri mjesta, ali tek nakon što se dvije godine budu usavršavali u poslu.⁴⁹

U Dubrovniku je ipak uz čitanje i pisanje knjiga na stranim jezicima, postojao i velik interes za proučavanje narodnog jezika. Stoga se javila potreba za drugim izdanjem poznatog rječnika *Dizionario italiano-latino-illirico* talijanskog isusovca Ardelia Della Belle (1654.-1737.). Rječnik je tiskan 1785. godine s posvetom Senatu, u kojoj Occhi naglašava značenje dubrovačkog govora u razvoju hrvatskog jezika, uspoređujući ga sa značenjem atičkog dijalekta u starih Grka.

Prodaja knjiga slabo je išla. Zato je Occhi sredinom 1786. godine odlučio poslati svoga pouzdanika, bivšega dubrovačkog zubara, pa časnika dubrovačke vojske, Gaetana Pierinija na put po Dalmaciji, Hrvatskom Primorju, i dalje u Hrvatsku i Vojvodinu, ako bude imao dovoljno novaca. Pierini je trebao prodavati knjige, organizirati mrežu kupaca zbirke ilirskih pjesnika i kupovati rukopise. Iz njihove prepiske saznajemo da je Pierini pokušao sklopiti i poslovne veze s najpoznatijim mletačkim knjižarima koji su se našli na sajmu u Senigalliji, kamo je mimo plana otputovao. Bili su to Storti, Zatta, Lucatelli i Bettinelli. Nije imao uspjeha. Pierini je zaključio da je tu bilo neke diskriminacije, jer čim bi čuli ime Dubrovnik "odmah bi se lecnuli kao da je kužan".⁵⁰ Pierini nije polučio uspjeha na svome putovanju pa ga je morao prekinuti već u Rijeci. Navodi dva osnovna razloga svoga neuspjeha. Jedan je taj što oni na sjeveru ne razumiju "slovinski" dijalekt, odnosno čakavci ne razumiju dubrovački štokavski govor. Drugi je razlog taj što se "bave svačim samo ne učenjem".⁵¹ Occhi je želio naći pretplatnike u svim kulturnim centrima na Jadranu, od Dubrovnika do Trsta i Rijeke, pa čak do Temišvara. Svoja talijanska i latinska izdanja nastojao je plasirati i u Italiji, a spre-

⁴⁶ Cons. Rog., sv. 192, 215.

⁴⁷ Muljačić, Žarko. O prvoj dubrovačkoj tiskari, str. 588-595.

⁴⁸ Topnik, oružar.

⁴⁹ Cons. Rog., sv. 192, 222-222'.

⁵⁰ DF, sv. 208, 38'.

⁵¹ DF, sv. 208, 40-40'.

mao se otvoriti tiskaru i u Splitu. Nastojao je iskoristiti pretpreporodna strujanja i na drugoj, tj. hrvatskoj obali Jadrana koja se, međutim, još nisu počela razvijati na tim prostorima.⁵²

Potpuna propast prvoga dubrovačkog tiskara Carla Antonija Occhija tada je već ušla u zadnju fazu. Krajem iste godine, 4. studenoga 1786., Senat raspravlja o njegovoj molbi u vezi s povećanjem plaće u vojsci. U molbi predlaže da bi nadzirao tvrđave i artiljeriju kako topovi ne bi istrunuli, što se već nekoliko puta dogodilo. Prvi put izričito spominje da je prognan iz domovine zato što je u Dubrovniku osnovao tiskaru. Prema Occhijevim tvrdnjama, jednom prilikom su ga dvojica Mlečana fizički napala i zaprijetila mu u slučaju da otvori knjižaru za izdavanje knjiga u Dubrovniku. Međutim, prema njegovu iskazu, uspio im je pobjeći, i ostanu pri svojoj odluci. Za takvo hrabro držanje i za ustrajnost u izvršenju svoga namera, bio je i javno pohvaljen.⁵³ Dubrovački Senat istog je dana uvažio Occhijevu molbu i povećao mu plaću.⁵⁴ Ž. Muljačić uvjerenja je da je Occhi izmislio da ga Venecijanci gone i prijete mu ne bi li od škrtog dubrovačkog Senata uspio dobiti što veću pomoć. Stoga Muljačić sumnja i u pokušaj atentata. Occhi se najvjerojatnije nije mogao vratiti u Veneciju naprosto zato što nije imao sredstava, kaže on. Uz to ga je i ugovor s dubrovačkim Senatom obvezivao na petnaest godina službe.

Godine 1787. Occhi moli Senat da mu omogući korištenje jedne prostorije u Sponzi jer da ne može plaćati najam. Također je zahtijevao da mu Senat odobri monopol prodaje pisaćeg materijala, što mu je bilo i odobreno. Nije poznato je li tiskara preselila u prostorije u Sponzi za vrijeme Occhijeva života, budući da je umro 29. prosinca 1787., sam i financijski upropašten, samo četiri godine nakon dolaska u Dubrovnik i osnutka tiskare.

Do sada su pronađena ukupno 54 djela tiskana u Occhijevoj tiskari, od čega na hrvatskom 16, na talijanskom 22, na latinskom 7, a 9 je publikacija bilo dvojezično ili trojezično. To znači da je Occhi tiskao više od 40 posto djela na hrvatskom jeziku, uključujući i višejezična izdanja. Najvažniji je pothvat njegove tiskare tiskanje Della Bellinog rječnika⁵⁵ i *Commentaria suorum temporum* dubrovačkog povjesničara Ludovika Crijevića Tuberona (1459.-1527.), kao četvrto izdanje djela koje je prvi put tiskano 1603. u Frankfurtu na Majni. Vrlo opširan ko-

⁵² Muljačić, Žarko. O drugoj dubrovačkoj tiskari. // Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku 10/11(1966), 310.

⁵³ Breyer. Mirko. Prilozi povijesti dubrovačkog štamparstva, str. 340; Adamović, Vicko. Gragja za istoriju dubrovačke pedagogije I. Zagreb : Naklada Hrv. pedagog.-književnoga zbora, 1892. Str. 86, 163.

⁵⁴ HR-DAD-7. Isprave i akti poslane Dubrovačkoj Republici (Acta et diplomata), 18. st., 3358, 152; Cons. Rog., sv. 194, 158'-159'; Muljačić, Žarko. O prvoj dubrovačkoj tiskari, str. 601; Breyer. Mirko. Prilozi povijesti dubrovačkog štamparstva, str. 339-340.

⁵⁵ Više o prinosu prvih dubrovačkih tiskara hrvatskom jezikoslovlju u: Brbora Majstorović, Sanja. Prvi dubrovački tiskari i njihov prinos hrvatskom jezikoslovlju. // Glasnik Društva bibliotekara 6(1999), 7-17.

mentar Crijevićevu djelu napisao je Miho Sorgo (1739.-1796.), u kojem su prvi put tiskani latinski stihovi najstarijeg dubrovačkog kroničara Milecija (11. st.).⁵⁶

4.2 *Andrea Trevisan (1788.-1801.)*⁵⁷

Po smrti prvog tiskara u Dubrovniku, Carla Antonija Occhija 1787. godine, Senat je poduzeo sve mjere kako bi tiskara nastavila s djelovanjem. Strojevi su zadržani u Dubrovniku, a također i jedini tipograf, Occhijev pomoćnik i sunarodnjak, Andrea Trevisan (1751. ili 1752.-1801.). Po odluci Senata, Trevisan je vodio tiskaru još od ožujka 1788., a inventar mu je predan 28. travnja 1789. Nije mu odobren naziv povlaštene tiskare (Stamperia Privilegiata), nego državne (Stamperia Pubblica).⁵⁸ Za razliku od Occhija koji je u početku bio većinski vlasnik tiskare, Trevisan je bio samo državni službenik, kojega je Dubrovačka Republika plaćala kao upravitelja tiskare. Iza Occhijeve smrti ostali su veliki dugovi, sređeni tek 1810. godine, za vrijeme francuske uprave. Tada su prodane neke knjige koje su imale greške i dijelovi inventara tiskare. Inventar koji je Trevisan preuzeo sastojao se od tjeska za tiskanje, tjeska za uvezivanje knjiga, sanduka za slaganje, slova i nešto namještaja. Sve je to vrijedilo samo 508 dukata i 30 dinarića. A kada je šest godina ranije počela s radom, kapital tiskare vrijedio je oko 13.200 dubrovačkih dukata ili 25 puta više. Tada je Occhi posjedovao 17 dionica, Sebastijan Marinović 2, a Nikša Pozze 1 dionicu.⁵⁹

Dubrovački Senat odlučio je da će Andrea Trevisan kao voditelj državne tiskare dobivati dnevno 10 dinarića i da će imati monopol u prodaji knjiga, ali ne i školskih. Kod Occhija je Trevisan zarađivao mjesečno 20 dukata (1 dukat = 40 dinarića), što znači da je sada, zarađujući 7 dukata mjesečno, zarađivao tri puta manje. Imao je samo dopunsku zaradu od prodaje knjiga nadležstvima, tj. državnim uredima. Nakon dvije godine rada, Trevisan se dosjetio kako da poveća svoje prihode. Prigodom tiskanja kapitalnog djela svoje tiskare, *Copioso ristretto degli annali di Ragusa* Jakova Lukarevića (1551.-1615.), zatražio je od Senata da prihvati posvetu te knjige i da mu poveća plaću za 2 dinarića dnevno. Najprije je Senat odbio obje molbe, a onda je prihvatio i posvetu i jednokratnu pomoć od 50 dukata. Čini se da je pomoć od 50 dukata bio svadbeni dar Trevisanu koji se u to doba oženio Anom Žitković iz Dračeva Sela u Dubrovačkoj Rijeci i u razdoblju od 1791. do 1796. dobio dva sina i dvije kćeri.⁶⁰

Trevisan nije poput Occhija imao izdavački plan ni koncepciju. Pa ipak je uspio izdati 86 djela u 14 godina koliko je bio na čelu tiskare, od čega 14 na hrvat-

⁵⁶ Muljačić, Žarko. O prvoj dubrovačkoj tiskari, str. 612; Foretić, Vinko. Kulturno značenje stare dubrovačke tiskare. // *Mogućnosti* 10(1958), 814.

⁵⁷ Vidjeti Prilog 2.

⁵⁸ Cons. Rog., sv. 195, 179-180. Odluka od 17. ožujka 1788.

⁵⁹ Muljačić, Žarko. O prvoj dubrovačkoj tiskari, str. 602; Muljačić, Žarko. O drugoj dubrovačkoj tiskari, str. 309-310.

⁶⁰ Muljačić, Žarko. O drugoj dubrovačkoj tiskari, str. 311-312.

skom, 36 na talijanskom i 32 na latinskom jeziku. Za nekoliko djela nije sasvim sigurno da su proizvod Trevisanove tiskare.⁶¹ Od ukupne produkcije, Trevisan je tiskao samo 16 posto na hrvatskom, a dvostruko više i na talijanskom i na latinskom. Međutim, primjećuje se porast interesa za tiskaru izvan Republike. Trevisan je objavio dvadesetak djela Dalmatinaca i Bošnjaka. Nabožna su djela kod Occhija bila jedina jednojezična djela i ona su ostala neprodana, dok Trevisan tiska na hrvatskom jeziku i književna djela. S tehničke strane gledajući, za razliku od Occhijevih izdanja koja su bila i kvalitetnija i ljepša, mnoga Trevisanova izdanja bila su neugledna. Jedan je od razloga zasigurno i taj što su strojevi bili stari, još iz Occhijeve tiskare.⁶²

Potkraj života Trevisan se obvezao tiskati *Notizie storico-critiche sulle antichità, storia e letteratura dei Ragusei*, životno djelo filologa i povjesničara Francesca Marie Appendinija. To je bila prigoda da opet zatraži posvetu od Senata. Naime, Senat je nakon tiskanja prvog sveska Della Bellinog rječnika, koji je zbog posvete morao novčano potpomoći, početkom 1786. godine donio odluku da mu ubuduće nitko neće smjeti posvećivati knjige ukoliko za to nije dobio dopuštenje.⁶³ Dakle, Senat je prihvatio Trevisanovu posvetu i novčano ga nagradio sa 100 španjolskih peča. Međutim, malo iza donesene odluke, Trevisan je 14. listopada 1801. umro, pa je tiskanje Appendinijeva djela moralo čekati. Drugi dubrovački tiskar, Andrija Trevisan pokopan je u crkvi Male braće u Dubrovniku.⁶⁴

Ne treba čuditi što su mnogi Dubrovčani pisali na stranim jezicima budući da su ti jezici imali (širu) čitalačku publiku. Osim toga, latinski je tradicionalno bio jezik dubrovačkih obrazovnih ustanova, ali i talijanskih sveučilišta koja su Dubrovčani pohađali, dok je talijanski bio raširen u trgovini, pomorstvu i diplomaciji. Međutim, u Dubrovniku se hrvatski govorio kao glavni jezik u svakodnevnom životu. Posebno se pak njegovao hrvatski jezik kod obrazovane elite koja je proučavala, prepisivala i komentirala djela starijih autora pisanih hrvatskim jezikom. Zanimljiva je činjenica da neki povjesničari hrvatske književnosti smatraju kako je najzrelija pjesnička ostvarenja na hrvatskom jeziku toga razdoblja dao jedan stranac, Marc Bruère (Marko Bruerević), sin posljednjeg francuskog konzula u Dubrovačkoj Republici.⁶⁵ Bruerević je čak i prigovarao nekim dubrovačkim piscima, posebno Đuru Feriću, njegovom prvom učitelju u Dubrovniku, da malo pišu na svome jeziku, koji on pak izričito zove hrvatskim:

“Ti koji dni traješ i noći knjige promećuć,
Pomnjivo tražeći slovinskog naroda slave

⁶¹ Isto, str. 326-327.

⁶² Isto, str. 310-311, 328-331.

⁶³ Cons. Rog., sv. 193, 221-221'. Odluka je donesena 24. siječnja 1786.

⁶⁴ Muljačić, Žarko. O drugoj dubrovačkoj tiskari, str. 311-312.

⁶⁵ Čučić, Vesna. Posljednja kriza Dubrovačke Republike. Zagreb ; Dubrovnik : HAZU, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku ; Matica hrvatska Dubrovnik, 2003. Str. 47; Čučić, Vesna. Poljski knez Aleksandar Sapieha i Dubrovnik. // Analiz Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku 42(2004), 149-172.

Bil' uzrok men' po sreći dokazati znao
 S pivnice jer svako do glasovita Pregata
 Slavne bi se svatko harvatske odreko starine?
 Jer čupah od župskih do najponosnije vladike
 Stidi se svak jezik slovinski čisto govorit?"⁶⁶

Đuro Ferić (1739.-1820.), pjesnik latinist, posebnu je pažnju posvetio narodnim pjesmama i poslovicama. Sva njegova djela tiskana su u Dubrovniku, većina u tiskari Andrea Trevisana. Ferićeva je nakana bila potaknuti zanimanje za narodne pjesme i poslovice izvan Dubrovnika. Uz obnovljeni interes za klasičnu kulturu i jezike, Ferić je na latinskom jeziku pisao priče i basne u stihovima po motivima domaćih poslovice i Ezopovih basni, a onda ih je prevodio na hrvatski.⁶⁷

4.3 Antonio Martecchini (1802.-1835.)⁶⁸

Hrvatska produkcija posebno će porasti s trećim dubrovačkim tiskarom, također Mlečaninom, Antonijom Martecchinijem (?-1835.), ponajprije zato što je djelovao u dužem razdoblju. U 33 godine tiskarskog rada, izdao je skoro 300 naslova. U doba Trevisanove smrti, Martecchini je radio u Kotoru kao slovoslagar u tiskari koju je držao drugi Mlečanin, Francesco Andreola. Mada Dubrovnik i Kotor nisu politički dijelili istu povijesnu sudbinu, u tiskarstvu su imali sličnu povijest. S jedne strane, istodobno su dali dvojicu vrhunskih tiskara inkunabula, pionire u europskom tiskarskom umijeću, Paltašića i Dobrićevića. S druge strane, ni jedan nije imao tiskare sve do kraja 18. st. Hipoteza da je Venecija priječila osnivanje tiskara izvan Venecije potkrijepljena je činjenicom da se tiskara u Kotoru osnovala zaista tek nakon propasti Mletačke Republike. Austrija je, zauzevši Boku iza propasti Republike sv. Marka, dopustila Francescu Andreoliju, koji je držao tiskaru u Veneciji, da počne s radom u Kotoru 1798. godine.

Zahvaljujući primjerku kalendara za godinu 1798., *Lunario Trevisan del Schiesoncin per l'anno 1798*, tiskanog u Trevisu, saznaje se detaljnije o samom početku Andreoline tiskare. Naime, mladi Antonio Martecchini, budući slovoslagar u Andreolinoj tiskari, na putu od Venecije do Kotora bilježio je neke podatke na tom kalendaru. Tako je zapisao da je Andreola sa svojim radnicima jedrenjacom krenuo iz Mletaka rano ujutro u šest sati u petak 25. svibnja 1798. U luku Rose u Boki stigao je u utorak 5. lipnja oko 10 sati prije podne, gdje se i usidrio. Tu se nekad nalazila lučka kapetanija u kojoj je trebalo obaviti sve administrativne formalnosti. Dva dana kasnije, u četvrtak 7. lipnja, iz Rosa je Andreola sa svojim pomagačima krenuo običnom barkom na vesla, te je istog dana oko 15 sati sti-

⁶⁶ Iz *Satyre* Marka Bruerevića, prvi put tiskane u: Pucić, Medo. Marko Bruère Dérivaux, pjesnik slovinski u Dubrovniku. // Dubrovnik cvit narodnoga knjižtva 3 za godinu 1851. Zagreb : Narodna matica ilirska, 1852. Str. 9-58.

⁶⁷ Frangeš, Ivo. Nav. dj., str. 450-451.

⁶⁸ Vidjeti Prilog 3.

gao u Kotor. Tjedan dana kasnije, 14. lipnja 1798., kotorska je tiskara proradila, a plaća radnika počela se računati dva dana kasnije.⁶⁹

Kako su i Senat i kulturna javnost Dubrovnika bili zainteresirani za izdavanje važnog djela o Dubrovniku, Appendinijevih *Notizie storico-critiche sulle antichità, storia e letteratura dei Ragusei*, Senat se obratio Francescu Andreoli u susjednom Kotoru. Andreola nije bio zainteresiran za tu ponudu. No, za nju se zainteresirao njegov mladi pomoćnik Antonio Martecchini. On je početkom 1802. godine došao u Dubrovnik i ponudio Senatu, vjerojatno na preporuku samog Appendinija koji je u Senatu uživao veliko povjerenje, da će preuzeti tiskaru.⁷⁰ Na sjednici od 19. veljače 1802. Senat mu je odobrio 16 dinarića plaće dnevno uz druge povlastice:⁷¹ da nitko drugi za Martecchinijeva života, odnosno dok bude radio kao tiskar u Dubrovniku, neće otvoriti tiskaru; da mora poslužiti općinstvo uz cijene koje određuje Malo vijeće; da svi dubrovački pomorski kapetani moraju nabaviti kod njega potrebni im brodski dnevnik po cijeni od 3 cekina po komadu; da će imati isključivu prodaju tinte, pisaćih pera i školskih knjiga; te da će upotrebljavati, prema inventaru i uz jamstvo, sve strojeve i sva slova u postojećoj državnoj tiskari.

Appendinijevo djelo *Notizie storico-critiche sulle antichità, storia e letteratura dei Ragusei* izašlo je iz tiska tijekom 1802. i 1803. godine u dva sveska, i predstavlja do tada najcjelovitije napisano sintetsko književno-kulturno djelo o Dubrovniku.

Martecchini je uskoro tražio od Senata dopuštenje da zamijeni slova koja se punih dvadeset godina nisu mijenjala, još od 1783. godine. Pristao je nadoknadi trošak od 150 tvrdih peča tako što će, dok se dug ne namiri, svake godine vraćati državnoj blagajni 40 dukata od svoje plaće. Senat je odobrio tu odluku 21. travnja 1803., a u lipnju 1803. dao mu je tromjesečni plaćeni dopust kako bi otišao po slova u Mletke.⁷²

Koliko je tiskara značila Dubrovniku i tadašnjem kulturnom krugu pokazuje pjesma *Cum ex senatus consulto novae formae pro publico typographio anno MDCCCIII comaparatae sunt*⁷³ posvećena nabavi novih slova koju je spjevao Urban Appendini (1777.-1834.) pjesnik latinist, pripadnik reda pijarista, brat Francesca Marie. Appendini svoju elegiju počinje pohvalom slavnom Dubrovniku koji je dao više pjesnika nego ijedan drugi grad. S brojem vrsnih pjesnika koje je Dubrovnik dao ne

⁶⁹ Kolendić, Petar. Prva štamparija u Kotoru. // Dubrovnik 18, 7(1909), 3; Milošević, Anton. Prva štamparija u Kotoru. // Istoriski zapisi 10, 1(1954), 230-231. Vidjeti i: Dragičević, Risto. Crnogorske štamparije (1493-1918). // Istoriski zapisi 12, 1/2(1956); Kovijanić, Risto. Andreola, R. // Enciklopedija Jugoslavije. Zagreb : Leksikografski zavod FNRJ, 1955. Sv. 1, str. 106; Martinović, Niko. Štamparija Franćeska Andreole. // Istoriski zapisi 10, 2(1954), 514-523.

⁷⁰ Muljačić, Žarko. O drugoj dubrovačkoj tiskari, str. 312-313.

⁷¹ Cons. Rog., sv. 208, 146-147.

⁷² Muljačić, Žarko. O drugoj dubrovačkoj tiskari, str. 314.

⁷³ Appendini, Urban. Carmina : accedunt selecta illustrium Ragusinorum poemata. Ragusii : Typis Martecchinianis, 1811. Str. 25-30. Prijevod s latinskog vidjeti u Prilogu 4.

može se mjeriti čak ni tako slavan i veći grad kakav je Atena. Međutim, iako slavan po tolikim pjesnicima, Dubrovniku je nedostajala tiskara “da slijepoj noći otme učena djela tih pjesnika”. Zato Urban Appendini slavi drugu važnu odluku Senata, “da se od sjajne mjedi izrade slova, kojima će umijeće dati znatnu ljepotu, tako da otisnuti sve-sci silnom zamamnošću često zarobe oči i duh” i zaključuje da će narod ilirskih krajeva željno čitati Gundulića i “s pravom slaviti svoga Homera, i u zvijezde će kovati tvoje ime [Dubrovnik], kao što je Grčka nekoć slavila Atenu s pravom je cijeneći više od svih gradova jer je više od svih njegovala učenost i umjetnost i jer se antičko pleme isticalo čistim govorom.” Pri kraju elegije, Appendini upozorava: “Neka se međutim tim slovima ne tiska ništa što nije lijepo ni korisno!” Tijekom 1804. godine riješena je većina Očhijevih dugova, pa je tek tada Martecchini mogao pomalo početi pretvarati državno poduzeće u privatno.⁷⁴

U Martecchinijevoj tiskari izlaze drugi i treći dio velikoga leksikografskog djela dubrovačkog jezikoslovca, franjevca Joakima Stullija (1729.-1817.),⁷⁵ trojezični hrvatsko-latinsko-talijanski rječnik. Prvi dio pod naslovom *Lexicon latino-italico-illyricum I-II* tiskan je u Budimu 1801. godine. Drugi dio, *Rječosložje slovinsko-italijansko-latinsko I-II*, tiskan je u Dubrovniku burne 1806., a treći dio *Vocabolario italiano-illirico-latino I-II* 1810. u doba kad je Republika već ukinuta, a Dubrovnik se nalazio pod francuskom upravom. *Vocabolario* je tiskan potporom maršala Marmonta, kome ga je Stulli i posvetio. Uvode za oba dijela Stullijeva rječnika napisao je F. M. Appendini. Stulli je na rječniku radio u turbulentnim vremenima, kako u Europi, tako i u vlastitoj mu domovini. Stvarao ga je pedeset godina, u doba prosvjetiteljstva, francuske revolucije, napoleonskih ratova i propasti Mletačke Republike, nakon koje se smjenjuju austrijske i francuske vlasti u Dalmaciji, a u sjevernoj Hrvatskoj jača germanizacija, u doba reforme Josipa II., stvaranja Ilirskih provincija u okviru Francuskog carstva i Talijanske kraljevine s Napoleonovim ciljem stvaranja posebne slavenske države na Balkanu.

Ključno djelo koje je 1826. godine izdala tiskara Martecchini svakako je Gundulićev junački epski spjev *Osman* u tri sveska, koji je prije toga kružio samo u rukopisima.⁷⁶ To je djelo Martecchini najavio Oglasom (*Avviso*) još 1804. u kalendaricu koji je objavljivao pod naslovom *Giornale e Lunario per l'anno bise-stile 1804*. Tiskan je i proglas (*Manifesto*) 2. svibnja 1826. na talijanskom i hrvatskom u kojemu Martecchini javlja da će početi izdavati dubrovačke pjesnike pod nazivom Skup slovinskih spjevagnaa (*Parnaso Illirico*):⁷⁷

⁷⁴ Muljačić, Žarko. O drugoj dubrovačkoj tiskari, str. 314-315.

⁷⁵ Više o njemu u: Brlek, Mijo. Joakim Stulli (1730-1817), dubrovački leksikograf : (Prolegomena za monografiju). // Anali Zavoda za povijesne znanosti JAZU u Dubrovniku 18(1980), 221-249, 244-245; Brlek, Mijo. Leksikograf Joakim Stulli (1730-1817). Zagreb : JAZU, 1987. Str. 3.

⁷⁶ Više o prvom izdanju Gundulićeva *Osmana* u: Ravlić, Jakša. O prvom izdanju Gundulićeva “*Osmana*” (1826). // Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku 4/5(1956), 705-718.

⁷⁷ Martecchini, Antun. Antun Martekini pritisctaoz, i kgnigarnik u Dubrovniku : gljubitegli-ma jesika, i pjesnisctva Slovinskoga. Is Dubrovnika : [Antun Martecchini], 1826.

“U toliko sadovoglivsci ja u taj nacin poscjudami svega naroda Slovinskoga imam podpunno pousdagne, da od obilna broja sdruscegnaa na ovo Tvoregne biticju uslobodjen sa napredovat Skup Slovinskih Spjevagnaa sloscen od mnosieh priplemeni-tieh skladagnan do sadara nepritjesctenieh, i od gnekolizieh jur gnekad pritjesctnieh, nu sad veoma rjedkieh, Palmotichia, Vetrana, Ragnine, Bone, Naljeskovichja, Slata-richja, Sorga, Lukara, Kanavellichja, Bettondichja, Ghleghjevichja, i raslizieh dru-sieh od najboglieh Spjevalazaa Slovinskih ... SLOVINZI! Ja posnam velicinu tru-da, komuse podlagam; nuse nadam cestitoga dovarscit, opomenujuchise, daste vi domachieh poraghjagnaa prigljudesnivi, i da sato sjednichjete s'moiem vascja na-stojagna sa dovesti k'dobroj svarsi moje mallo gori isustene misli.”

Prvi naslov u tom nizu bio je Gundulićev *Osman*. Cijena svakog dijela je iznosila 1 fforin i 20 kreutzera. Sljedeće 1827. godine u Martecchinijevoj tiskari izišao je prvi prijevod *Osmana* na talijanskome. Martecchini je to izdanje posvetio “a rispettabile Ateneo di Venezia”, a posveta počinje riječima: “Nato a Venezia, ebbi la fortuna di colà apprendere le professioni di Stampatore e Librajo, ma per oggeti economici dovetti esecitarle altrove, conservando però sempre per la mia Patria il più leale attaccamento.”

Neki su od autora čija je djela Antonio Martecchini tiskao na hrvatskom odnosno ilirskom jeziku Šimun Trošani, Petar Bašić, Đuro Ferić, Tomo Ivanović, Ivan Josip Pavlović Lučić, Roberto Bellarmino, Marko Bruerević, Miho Karaman, Andrija Kačić Miošić, i dr., a nadasve djela Ivana Gundulića.

Antonio Martecchini oženio se u Dubrovniku za Santu Gaetana Matteuzzi. Dramatične 1806. godine, kada je Dubrovačka Republika počela gubiti svoj skoro tisućgodišnji suverenitet, Antoniju i Santi rodio se sin Petar Frano (Pier Francesco).⁷⁸ Martecchinijeva tiskara nastavila je s radom i u razdoblju dvovlašća (1806.-1808.) i za vrijeme kratkotrajne francuske uprave do 1814. godine, a i za većeg dijela austrijske uprave.

4.4 Petar Martecchini (1835.-1878.)

Tiskaru je 1835. godine nakon očeve smrti preuzeo Petar Martecchini (1806.-1900.). Uz tiskanje, bavio se još nakladništvom i knjižarstvom. Sve do 1867. godine jedini je tiskar u Dubrovniku. Te se godine javlja i Stabilimento di R. Lainović, a od 1868. tiska i Dragutin Pretner. Već od 1872. godine tiskanjem se bavi i Jozo Flori. Iako od 1867. godine dalje rijetko izlaze tiskovine u Martecchinijevoj tiskari, one se ipak mogu naći još i 1878. godine.

Petar je slijedio očevu izdavačku politiku i nastavio izdavati književna djela na hrvatskom jeziku. U njegovoj tiskari, koja je ujedno bila i vlasnik, tj. izdavatelj ovog lista, 1848. godine tiskane su i prve dubrovačke novine. Bio je to tjednik *Rimembranze della settimana* koji je izlazio na talijanskom jeziku. List je bio malog

⁷⁸ Foretić, Vinko. Dubrovački tiskar i knjižar 19. stoljeća Petar Franjo Martecchini kao crtač, akvarelist i ljubitelj starina. // Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 1(1956), 232; Muljačić, Žarko. O drugoj dubrovačkoj tiskari, str. 313-314.

formata, tiskan u dva stupca na osam stranica. Urednik nije bio naveden. Sveukupno je u tiskari Martecchini izašlo trinaest brojeva te je list prestao izlaziti već u godini osnivanja. Iste, 1848. godine pokrenut je i drugi tjednik, *L'Avvenire*, na talijanskom jeziku s ponekim priložima na hrvatskom. Urednik je bio Ivan August Kaznačić (1817.-1883.), a izlazio je na četiri stranice u dva stupca u Martecchinijevoj tiskari. Formatom je bio nešto veći od prethodnoga. Tjednik je okupio sve značajnije Dubrovčane, od Miha Klaića (1829.-1896.), Nika Velikog Pozze (1820.-1883.), Antuna Kazalija (1815.-1894.), do Meda Pucića (1821.-1882.) i dr. Imao je otvoreno i jasno političko stajalište. Za razliku od prethodnog lista u kojemu se nije izražavala nikakva politička misao, ovaj je postajao platforma otkud su se počeli javno izražavati politički stavovi. *L'Avvenire* se zalagao za sjedinjenje Dalmacije s banskom Hrvatskom. U dvije godine tiskano je ukupno 35 brojeva. Već je sljedeće 1849. godine prestao s izlaženjem.⁷⁹

U tiskari Petra Martecchinija tiskan je 1849. godine i prvi svezak almanaha *Dubrovnik, cviet narodnog književstva* na 309 strana. Sastojao se od dva dijela, Staro književstvo i Novo književstvo, čime je jasno iskazivao izdavačku politiku. Almanah su pokrenula trojica Dubrovčana, Matija Ban (1818.-1903.), Ivan August Kaznačić i Medo Pucić.⁸⁰ Osim novina i jednog književnog časopisa, Martecchini je tiskao i kalendare. Štoviše, prvi je kalendar 1783. tiskao prvi dubrovački tiskar, Carlo Antonio Occhi (*Diario per l'anno bisestile MDCCLXXXIV*), a nastavili su ih tiskati i kasniji tiskari. Od periodičkih publikacija zanimljivi su još i izvještaji dubrovačke Gimnazije, odnosno Akademije. Školske izvještaje tiskao je već i Occhi, a nastavili su ih objavljivati ostali tiskari. U tiskari Antonija Martecchinija tiskali su se i školski programi Liceja s konviktom, koji su osnovali Francuzi nakon ukinuća Dubrovačke Republike. Licej je djelovao umjesto dotadašnjeg Collegiuma Ragusinuma. Kad je Dubrovnik došao pod austrijsku vlast, Licej je nastavio s djelovanjem kao Gimnazija. I izvještaji Gimnazije tiskali su se svake godine na latinskom jeziku, najprije u tiskari Antonija, a onda Petra Martecchinija. Od 1849./1850. godine, izvještaji su izlazili na talijanskom jeziku.

Najznačajnije djelo koje je izašlo iz tiskare Petra Martecchinija svakako je *Galleria di Ragusei illustri*, 1841. To je bogato opremljena grafička mapa s portretima, izrađenim prema Martecchinijevim crtežima, i tekstovima o glasovitim dubrovačkim književnicima, znanstvenicima i političarima, koje su pisali poznati talijanski književnici i književni povjesničari, ali i nekolicina učenih Dubrovčana. Izrađena je po uzoru na knjigu *Biografia degli Italiani illustri* (Venecija, 1838.) Emilija De Tipalda.

Treba svakako naglasiti da je produkcija oba Martecchinija bila vrlo velika, posebno u usporedbi s njihova dva prethodnika. Tim će i veći posao biti obavljen

⁷⁹ Perić, Ivo. Dubrovačka periodika : 1848-1918. Dubrovnik : Zavod za povijesne znanosti Istraživačkog centra JAZU u Dubrovniku, 1980. Str. 10-13; Čučić, Vesna. Zbirka Ragusina Naučne biblioteke u Dubrovniku. // Dubrovnik 32, 5/6(1989), 263.

⁸⁰ Perić, Ivo. Nav. dj., str. 31-34.

jednom kada popis bude zgotovljen. Cjelovit popis ponajprije će biti koristan doprinos kulturi pisma, knjige, tiskarstva, ali i dubrovačkog društva, pa i šire. Nadalje, na temelju popisa uslijedit će i vrednovanje izdanja obiju Martecchinijevih tiskara, njihove sličnosti i razlike, ali i usporedba s Occhijevom i Trevisanovom tiskarom i tiskarskom i izdavačkom politikom. On će, također, biti polazište i za analizu i procjenu političkih, društvenih i kulturnih prilika i neprilika Dubrovnika u kontekstu Europe.

5 Zaključak

Gledajući sudbinu pisane riječi u Dubrovniku, zaključujemo da je usko vezana uz Europu i europske pokrete. Prvi su dubrovački tiskari bili stranci, što ide u prilog tvrdnji o postojanju europskog nukleusa u Dubrovniku i njegovoj povezanosti s Europom. Premda stranci, prvi dubrovački tiskari, koji su ujedno obavljali i izdavačku djelatnost, žele otkriti i pokrenuti kako domaću produkciju na ilirskom, tj. hrvatskom jeziku, tako i njihov prijem kod domaćih čitatelja i kupaca. Još uvijek krajem 18. i početkom 19. st. Europa živi u tradicionalnom kulturnom krugu, klasno i intelektualno podijeljena. Stoga je sasvim realno da profesionalni tipograf vodi izdavačku politiku u stranoj državi na stranom jeziku koji uopće ne razumije i kojim ne može i ne zna govoriti. Stoga ovdje možemo parafrazirati riječi Roberta Darntona i reći da je Dubrovačka Republika zaista bila Međunarodna Republika Pisane Riječi.

Stvarajući uvjete za jezično oblikovanje na području cijele današnje Hrvatske, prva tiskara u Dubrovniku odigrala je važnu kulturnu ulogu, a posebno u vezi s književnim stvaralaštvom. Planirajući objavljivanje ilirskih, tj. hrvatskih djela i širenje knjižarskog tržišta na sve hrvatske prostore, Carlo Antonio Occhi nagovijestio je pretpreporodni duh. Ti su nagovještaji, nažalost, bili preuranjeni, pa ne nalaze ujednačen prijem u svim hrvatskim krajevima te mu je posao stao. Plan o antologiji slovinskih pisaca nije tada još imao uvjeta za ostvarenje i ostao je čekati nove ljude, nove generacije. Ostvarit će ga dijelom Antonio Martecchini, a dijelom njegov sin Petar Martecchini.

Zašto su Occhijeve preuranjene pretpreporodne ideje imale slabu recepciju u hrvatskim krajevima? Jedan od razloga jest taj što su hrvatski prostori bili razjedinjeni i različito razvijeni, a jedan što je Dubrovačka Republika tada još postojala, pa u njoj i nije bilo veće potrebe nacionalnog i inog dokazivanja. Dakle, tada još ti prostori nisu bili spremni za prijem pretpreporodnih ideja. Nakon propasti Republike, i dolaska Francuza, a nakon njih Austrije, i u Dubrovniku brže sazrijeva ideja o naciji i nacionalnoj pripadnosti u modernom smislu i sjedinjenju s hrvatskim nacionalnim korpusom.

Tiskara, tada već u rukama trećeg Venecijanca, Antonija Martecchinija, nastavlja s intenzivnim djelovanjem usprkos velikim političkim promjenama nastalim uslijed propasti Dubrovačke Republike. Život u Dubrovniku stubokom se mijenja. Nestankom države koja je i početkom 19. st. još funkcionirala po modelu srednjov-

jekovnoga grada-države, život u Dubrovniku postaje i bezvoljan i beznadan. Tiskara tek tada počinje uzimati maha u kulturnom i društvenom životu grada i, nakon ukinuća Republike 1808. godine, razvija živu izdavačku djelatnost i sve više znači u kulturnom životu grada u novim okolnostima. Razvijala je i poticala književno stvaralaštvo, hrvatsko jezikoslovlje i znanstvenu misao, a putem novih glasila, novina, pomogla je i u političkom i u jezičnom osvješćivanju naroda. Dva kapitalna jezikoslovna djela tiskana su u prvim tiskarama. Jedno je Della Bellin *Dizionario italiano-latino-illirico*, a drugo trojezični rječnik Joakima Stullija.

Tek uvidom u kompletnu izdavačku produkciju prvih dubrovačkih tiskara i povijesni kontekst, od francuske revolucije do europskih nacionalnih revolucija 1848. godine, odnosno ilirskog preporoda, moći će se jasnije sagledati politički, društveni i kulturni život Dubrovnika u 19. stoljeću. Moći će se bolje razumjeti taj grad i njegovi stanovnici koji su baš početkom 19. stoljeća izgubili svoju višestoljetnu državu pod naletom Napoleona, a zapravo pod imperativom promjena u europskom društvu. Shvatit će se i prisutnost Europe u Dubrovniku i Dubrovnika u Europi u sklopu šireg nacionalnog buđenja i osvješćivanja. Moći će se bolje razumjeti čudna i kontroverzna izjava Antuna Kaznačića sinu Ivu koju zapisuje Josip Bersa, pisac prizora iz dubrovačke povijesti 19. st.: "Sinko moj, mi smo pod Republikom bili bogati; došli Frančezi, pokrali su nam sve što su našli, oskvrnuli su nam žene i kćeri, a kad ih je vrag odnio, otpratili smo ih na brod plačući!"⁸¹

IZVORI

Znanstvena knjižnica Dubrovnik, Rkp. 280. La Prima stamperia in Dalmazia. Ode di un Solitario provinciale ... Ragusa : Carlo Antonio Occhi, 1783.

HR-DAD-3. Vijeće umoljenih (Consilium Rogatorum)

HR-DAD-30/2. Razni izvanjski poslovi (Diversa de foris)

HR-DAD-20/2. Tužbe kaznenog prava Dubrovačke kancelarije (Lamenta Criminalia).

HR-DAD-4 Malo vijeće (Consilium Minus)

HR-DAD-7. Isprave i akti poslane Dubrovačkoj Republici (Acta et diplomata), 18. st.

LITERATURA

Adamović, Vicko. Gragja za istoriju dubrovačke pedagogije I. Zagreb : Naklada Hrv. pedagog.-književnoga zbora, 1892.

Appendini, Urban. Carmina : accedunt selecta illustrium Ragusinorum poemata. Ragusii : Typis Martecchinianis, 1811.

⁸¹ Bersa, Josip. Dubrovačke slike i prilike. Zagreb : Matica hrvatska, 1941. Str. 49.

- Badalić, Josip. Inkunabule u Narodnoj Republici Hrvatskoj. Zagreb : JAZU, 1952.
- Berkopec, Oton. Rešetarova knihovna Ragusina : vyberovy soupis vzcacnych knih a rukopisu. Praha : Statni knihovna ČSR ; Slovanska knihovna, 1967.
- Bersa, Josip. Dubrovačke slike i prilike. Zagreb : Matica hrvatska, 1941.
- Brbora Majstorović, Sanja. Prvi dubrovački tiskari i njihov prinos hrvatskom jezikoslovlju. // Glasnik Društva bibliotekara 6(1999), 7-17.
- Breyer, Mirko. O Dobrušku Dobriću, Dubrovčaninu. // Prilozi k starijoj književnoj i kulturnoj povijesti hrvatskoj. Zagreb : Knjižara M. Breyer, 1904.
- Breyer, Mirko. Prilozi povijesti dubrovačkog štamparstva. // Zbornik iz dubrovačke prošlosti Milanu Rešetaru. Dubrovnik : Jadran, 1931. Str. 339-347.
- Brek, Mijo. Joakim Stulli (1730-1817), dubrovački leksikograf : (Prolegomena za monografiju). // Anali Zavoda za povijesne znanosti JAZU u Dubrovniku 18(1980), 221-249.
- Brek, Mijo. Leksikograf Joakim Stulli (1730-1817). Zagreb : JAZU, 1987.
- Čučić, Vesna. Kneževska služba u Dubrovačkoj Republici u 14. i 15. stoljeću. // Dubrovački horizonti 36(1996), 90-101.
- Čučić, Vesna. Poljski knez Aleksandar Sapieha i Dubrovnik. // Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku 42(2004), 149-172.
- Čučić, Vesna. Posljednja kriza Dubrovačke Republike. Zagreb ; Dubrovnik : HAZU, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku ; Matica hrvatska Dubrovnik, 2003.
- Čučić, Vesna. Zbirka Ragusina Naučne biblioteke u Dubrovniku. // Dubrovnik 32, 5/6(1989), 258-268.
- Ćosić, Stjepan. Dubrovnik nakon pada Republike (1808.-1848.). Dubrovnik : Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 1999.
- Dadić, Žarko. Ruđer Bošković. 3. izd. Zagreb : Školska knjiga, 1998.
- Darnton, Robert. What is the history of books? // Daedalus 111(Summer 1982), 65-83.
- Dobričević, Dobrić. // Hrvatska enciklopedija. Zagreb : Nakl. konzorcija Hrvatske enciklopedije, 1945. Sv. 5, str. 131.
- Dragičević, Risto. Crnogorske štamparije (1493-1918). // Istoriski zapisi 12, 1/2(1956).
- Enciklopedija Leksikografskog zavoda. Zagreb : Jugoslavenski leksikografski zavod, 1969. Sv. 5.
- Foretić, Vinko. Dubrovački tiskar i knjižar 19. stoljeća Petar Franjo Martecchini kao crtač, akvarelist i ljubitelj starina. // Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 1(1956), 230-256.
- Foretić, Vinko. Kulturno značenje stare dubrovačke tiskare. // Mogućnosti 10(1958), 811-822.
- Foretić, Vinko. Povijest Dubrovnika do 1808. I. Dubrovnik : NZ Matice hrvatske, 1980.
- Frangeš, Ivo. Povijest hrvatske književnosti. Zagreb ; Ljubljana : NZ Matice hrvatske ; Cankarjeva založba, 1987.
- Hrvatski biografski leksikon. Zagreb : Jugoslavenski leksikografski zavod "Miroslav Krleža", 1989. Sv. 2.

Kaznačić, Ivan August. Biblioteca di fra Innocenzo Ciulich nella libreria de' RR. PP. Francescani di Ragusa. Zara : dalla Tipografia Governiale, 1860.

Kesterčanek, Frano. Cenzura knjiga i rukopisa i nadzor nad knjigama u Dubrovniku za vrijeme Republike. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 3, 1/4(1954), 17-25.

Kesterčanek, Frano. Inventar prvog beogradskog tiskara Trojana Gundulića. // Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku 1(1952), 197-206.

Kolendić, Petar. Prva štamparija u Kotoru. // Dubrovnik 18, 7(1909).

Kovijanić, Risto. Andreola, R. // Enciklopedija Jugoslavije. Zagreb : Leksikografski zavod FNRJ, 1955. Sv. 1, str. 106.

La Prima stamperia in Dalmazia. Ode di un Solitario provinciale ... Ragusa : Carlo Antonio Occhi, 1783.

Le Maire, Alexandre André. O Dubrovniku i Dubrovčanima 1766. : izvještaj gosp. Le Maire, francuskog konzula u Koronu, o Dubrovačkoj Republici. // Dubrovnik 3=17(1974), 9-69.

Martecchini, Anton. Antun Martekini pritjesctaoz, i kgnigarnik u Dubrovniku : gljubiteglima jesika, i pjesnisctva Slovinskoga. Is Dubrovnika : [Antun Martecchini], 1826.

Martinović, Ivica. Rimsko razdoblje Boškovićeve mišljenja : doktorski rad. Zagreb : Filozofski fakultet, 1992.

Martinović, Niko. Štamparija Franćeska Andreole. // Istoriski zapisi 10, 2(1954), 514-523.

Milošević, Anton. Prva štamparija u Kotoru. // Istoriski zapisi 10, 1(1954), 230-231.

Muljačić, Žarko. Iz korespondencije Alberta Fortisa. // Građa za povijest književnosti hrvatske 23(1952), 69-140.

Muljačić, Žarko. O drugoj dubrovačkoj tiskari. // Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku 10/11(1966), 309-331.

Muljačić, Žarko. O prvoj dubrovačkoj tiskari. // Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku 4/5 (1956), 583-612.

Muljačić, Žarko. Tomo Basiljević-Baselji : predstavnik prosvjećenja u Dubrovniku. Beograd : SANU, 1958. (Posebna izdanja ; 299, Odeljenja literature i jezika ; 8)

Nazor, Anica. Još jedan dubrovački molitvenik. // Dostupno na: <http://www.vjesnik.com/html/1999/11/27/Clanak.asp?r=kul&c=4>

Occhi, Carlo Antonio. Agli amatori della lingua illirica ... [Ragusa] : C. A. Occhi, [1783.].

Pelc, Milan. Ilustracije u tiskopisima Dobrića Dobrićevića (Boninus de Boninis). // Radovi Instituta za povijest umjetnosti 24(2000), 135-154.

Pelc, Milan. Pismo – knjiga – slika : uvod u povijest informacijske kulture. Zagreb : Golden marketing, 2002.

Perić, Ivo. Dubrovačka periodika : 1848-1918. Dubrovnik : Zavod za povijesne znanosti Istraživačkog centra JAZU u Dubrovniku, 1980.

Pucić, Medo. Marko Bruère Dérivaux, pisnik slovinski u Dubrovniku. // Dubrovnik cvit narodnoga knjižtva 3 za godinu 1851. Zagreb : Narodna matica ilirska, 1852. Str. 9-58.

Ravlić, Jakša. O prvom izdanju Gundulićeva "Osmana" (1826). Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku 4/5(1956), 705-718.

Rešetar, Milan. Iz kulturnoga života staroga Dubrovnika. // Jugoslavenska njiva 9(1925), 367-372; 10(1926), 396-403.

Runjić, Anđelko. O Benu Kotruljiću i njegovu djelu. // Kotruljić, Benko. O trgovini i o savršenom trgovcu : četiri knjige. Dubrovnik : DTS, 1989. Str. 503-517.

Stipčević, Aleksandar. Povijest knjige. Zagreb : NZ Maticе hrvatske, 1985.

Šišak, Marinko. Nikola Gučetić i njegova teorija države. // Gučetić, Nikola Vitov. O ustroju država. Zagreb : Golden marketing ; Narodne novine, 2000. Str. 9-71.

Šundrica, Zdravko. O kazališnom i glazbenom životu starog Dubrovnika. // Festival 1950/1974. Dubrovnik : Dubrovačke Ljetne igre, 1974.

PRILOZI

Objašnjenje uz popise

Kao polazište za sastavljanje popisa u Prilozima 1 i 2 poslužila su dva popisa koje je izradio Žarko Muljačić 1956. (izdanja Occhijeve tiskare) i 1966. (izdanja Trevisanove tiskare). Muljačić je uglavnom pregledao jedinice u dubrovačkim knjižnicama (Znanstvena knjižnica, Knjižnica Male braće, Knjižnica Državnog arhiva) i u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici. Pri izradi popisa Trevisanovih izdanja, uključio je još i Bogišićevu knjižnicu u Cavtatu, Znanstvenu knjižnicu u Zadru i Slovansku knihovnu u Pragu. Uz ova dva iscrpna Muljačićeva popisa, poslužila sam se i popisom Rešetarove knjižnice u Pragu⁸² i računalnim katalogom dostupnim putem interneta. Služila sam se i katalogom franjevačke knjižnice u Dubrovniku.⁸³ Djelomični popis ranijih izdanja Ragusine u Knjižnici Državnog arhiva u Dubrovniku također mi je bio jedan od izvora.

Za sva tri popisa koristila sam i obrađene fondove Znanstvene knjižnice u Zadru, Nacionalne i sveučilišne knjižnice, Sveučilišne knjižnice u Splitu, Sveučilišne knjižnice u Rijeci, Metropolitane te knjižnica HAZU u Zagrebu i Rijeci, Hrvatskoga državnog arhiva, Državnog arhiva u Zadru, franjevačkih samostana (u Makarskoj, Splitu, Požegi, Našicama, Slavanskom Brodu, Vukovaru, Varaždinu, Hvaru) i dr.

Za izdanja Occhijeve tiskare pronađeni su novi imaoči i dva nova naslova koja možda pripadaju njegovoj tiskari, tako da ona sada ukupno broji 54 naslova. U ažuriranom popisu izdanja Trevisanove tiskare uz nove imaoce pronađeno je i šest novih naslova, što ukupno daje 86 naslova tiskanih u Trevisanovoj tiskari.

Do sada nije izrađivan popis izdanja Martecchinijeve tiskare. Za taj popis ponajprije sam se služila fondom Znanstvene knjižnice Dubrovnik (ZKD), zbirkom Ragusina, zatim abecednim i matičnim, odnosno mjesnim nepotpunim katalozima Ragusine, drugim klasičnim katalozima, starom i novijom dostupnom literaturom i katalogom računalno obrađene građe. U popis sam kombinirala naslove i iz drugih knjižnica ako sam bila u prilici naći podatak, ali samo za one naslove kojih ima u Ragusini. Cjelovit popis tiskare Martecchini uključit će razne imaoce i razne vrste građe. Daljnje istraživanje Occhijeve i Trevisanove tiskare neće uroditi puno većim rezultatima, ali je potrebno još i na njima raditi. I to istim putem kao i za Martecchinijeve: ponajprije običi samostanske i crkvene knjižnice na užem i širem području Dubrovnika, Dalmacije, Boke Kotorske, u Bosni i Hercegovini, te konzultirati kataloge kako hrvatskih, tako i svjetskih knjižnica, a posebno talijanskih. Osim izrade popisa, u tijeku je i opsežna studija o prvim dubrovačkim tiskarima s naglaskom na dvojici tiskara iz obitelji Martecchini koji su obilježili 19. st.

⁸² Berkopec, Oton. Rešetarova knihovna Ragusina : vyberovy soupis vzacnych knih a rukopisu. Praha : Statni knihovna ČSR ; Slovanska knihovna, 1967.

⁸³ Kaznačić, Ivan August. Biblioteca di fra Innocenzo Ciulich nella libreria de' RR. PP. Francescani di Ragusa. Zara : Dalla Tipografia Governiale, 1860.

Popisi tiskovina svih triju tiskara rađeni su kronološki, a unutar godina abecednim redom. U opisu se navode i imaoci do kojih sam u svome istraživanju mogla doći. Ako imaoci nisu navedeni, to znači da je naslov poznat iz literature i da još nijedan primjerak nije lociran. Akronim imaoca navodi se u okrugloj zagradi kao zadnji podatak u bibliografskom opisu:

AM Split	Arheološki muzej u Splitu
BNC Rim	Biblioteca Nazionale Centrale, Rim
Bodleiana	Bodleian Library, Oxford
Cavtat	Bogišićev Muzej u Cavtatu
DAD	Državni arhiv u Dubrovniku
DAZ	Državni arhiv u Zadru
FS	Knjižnice Franjevačkog samostana
HAZU R	Knjižnica HAZU u Rijeci
HAZU Z	Knjižnica HAZU u Zagrebu
HDA	Hrvatski državni arhiv
KMB	Knjižnica Male braće Dubrovnik
KR Prag	Rešetarova Knihovna Ragusian u Pragu
NSK	Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
SKR	Sveučilišna knjižnica u Rijeci
SKS	Sveučilišna knjižnica u Splitu
Vaticana	Biblioteca apostolica Vaticana
VCBS Split	Veliko centralno bogoslovno sjemenište u Splitu
Yale	Yale University u New Havenu
ZKD	Znanstvena knjižnica Dubrovnik
ZKZ	Znanstvena knjižnica Zadar

PRILOG 1

POPIS IZDANJA TISKARE CARLA ANTONIJA OCCHIJA 1783.-1787./1788.

1783.

[Bajamonti, Julije]. La Prima stamperia in Dalmazia. Ode di un Solitario provinciale ... Ragusa : Carlo Antonio Occhi, 1783. (ZKD, KMB, KR Prag)

Bellarmino, Roberto. Dottrina cristiana breve ... Ragusa : Carlo Antonio Occhi, 1783. (KMB)

Bellarmino, Roberto. Nauk hristjanski kratak : sloscen po naredjenju Svetoga Oza Pape Klementa osmoga. Ragusa : Stamperia Privilegiata di Carlo Antonio Occhi, 1783. (ZKD, KMB, NSK, KR Prag)

Bobali, Sabo; Miho Monaldi. Rime del nobil uomo s. Savino de Bobali Sordo e del signore Michele Monaldi : dedicate all'eccelso Senato della Repubblica di

Ragusa. Ragusa : Stamperia Privilegiata di Carlo Antonio Occhi, 1783. (ZKD, KMB, NSK, KR Prag)

Diario per l'anno bisestile MDCCLXXXIV ... Ragusa : Carlo Antonio Occhi, 1783.⁸⁴

Leonardo a Porto Maurizio. Put križa ... Ragusa : Carlo Antonio Occhi, 1783.⁸⁵

Mattei, Ivan Maria. Sctit suproch kusi, trescgni i svakkoj innoj bjedi duhovnoj, telesnojli Saerze Jesussovo Prismo. U Dubrovniku : u Pritistictu Karla Occhi, 1783. (ZKD, KMB, NSK, KR Prag)

Occhi, Carlo Antonio. Agli amatori della lingua illirica ... [Ragusa] : C. A. Occhi, [1783]. (NSK, KR Prag)

Salatić, Božo. Priprava na ispovjes, i pricestjenje s'nacinom podobniem sa cjut bogogljubno S. Missu, I raslike molitve Is Talianskoga u Slovinski Jesik prinesena po D. Boscu Salatich ... Ragusa : Carlo Antonio Occhi, 1783. (ZKD, KMB, NSK, KR Prag)

1784.

[Salatić, Ivan]. Vandjelja i Knighe Apostolske istomacene is Missala Novoga Rimskoga u jesik slovinski i poklognene ... D. Garguru Lazzari arkibiskupu dubrovackomu. Ragusa : Carlo Antonio Occhi, 1784. (ZKD, NSK, KR Prag)

Apparecchio e ringraziamento per ricevere con frutto li santissimi Sacramenti della confessione, e comunione ... Ragusa : Carlo Antonio Occhi, 1784. (ZKD)

Bunić-Vučić, Nikola. Praxis judiciaria juxta stylum curiae Rhacusinae ... per d. Nicolaum Joanni de Bona patricium Rhacusinum. Rhacusii : ex Typographia privilegiata Caroli Antonii Occhi, 1784. (DAD, KMB, NSK)

Catalogo de libri che si trovano vendibili nel negozio e stamperia privilegiata di Ragusa. Ragusa : [Carlo Antonio Occhi], 1784. (KR Prag)

Cerva, (Crijević) Ludovik Tuberon. Commentaria suorum temporum. Rhacusii : typ. privilegiata Caroli Antonii Occhi, 1784. (ZKD, NSK, KMB, KR Prag)

Diario per l'anno MDCCLXXXV ... Ragusa : Carlo Antonio Occhi, 1784. (KMB)

Djella kreposna karstjanske priprave sa uciniti dobru i svetu smart. Ragusa : Stamperia Privilegiata di Carlo Antonio Occhi, 1784. (KMB, NSK)

Đurđević, Ignjat. Scivot s. Benedikta opatta i parvo-roditeglja skupstinaa redovnickjeh u sapadu sloscen po D. Ignaziu Gjorgi opattu melitenskomu i poklognen ... d. Garguru Lazzari arkibiskupu dubrovackomu ... Ragusa : Stamperia Privilegiata di Carlo Antonio Occhi, 1784. (ZKD, KMB, KR Prag)

Il Catechismo e la cosmografia de' fanciulli ovvero prime notizie della religione e della natura ... Ragusa : Carlo Antonio Occhi, 1784. (KMB)

---

⁸⁴ U privatnom vlasništvu. Vidjeti: Muljačić, Žarko. O prvoj dubrovačkoj tiskari, str. 603.

⁸⁵ Isto. Muljačić donosi da se djelo nekada nalazilo u Knjižnici Male braće u Dubrovniku.

Il giovine civile e istruito nel buon costume ... Ragusa : Carlo Antonio Occhi, 1784. (ZKD, DAD, KR Prag)

Il viaggio Poemetto Epistolare. [S. l. : s. n.], 1784.⁸⁶

Istoria del Testamento vecchio, e nuovo, con spiegazioni estratte da' santi padri. Ragusa : nella Stamperia Privilegiata di Carlo Antonio Occhi, 1784. (ZKD, DAD, KR Prag)

Ivanović, Tomo. Nauk karstjanski u kratko istomacen, i slovinskoga jesika karstjanom sarcjano priporucen a slavnoga grada, i darscjave Dubrovacke djezzi dusejjan, i poklognen od D. Toma Ivannovich popa Dubrovčanina. Ragusa : Stamperia Privilegiata di Carlo Antonio Occhi, 1784. (ZKD, KMB, NSK, KR Prag)

Kalić, Arkandeo. Redovnika dominikana Dubrovčanina tri bessjede Dubrovniku u strahu od kugge reccene. Ragusa : Carlo Antonio Occhi, 1784. (KMB, NSK, KR Prag)

[Klešković, Grisostom.] Priprava duhovna zsa bogoblubno pristupit na svete sacramente od Ispovjesti i Pricestjegna. I druga djella ... Ragusa : Carlo Antonio Occhi, 1784. (KMB, KR Prag)⁸⁷

Mjesez Djevize Marie, oli Mjesez svibnga tojest Maggja posvechjen Djevizi Marji ... U nasc Slovinski Jesik po jednomu pastjeru od duscjaa Darscjave Dubrovacke sloscen ... Ragusa : Stamperia Privilegiata, 1784. (NSK, KR Prag)

Nardi, Isidoro. Il segretario principiante ed istruito : lettere moderne di D. Isidoro Nardi. Ragusa : Stamperia Privilegiata di Carlo Antonio Occhi, 1784. (ZKD)

Il segretario moderno ... Ragusa : Carlo Antonio Occhi, 1784. (KMB)⁸⁸

Officium B. Mariae Virginis. Rhagusii : Typ. privilegiata Caroli Antonii Occhi, 1784. (ZKD, NSK)

Pištrole i Evangelja priko svega godišta. Prevod Salatića u jezik slovinski. Ragusa : da Carlo Antonio Occhi, 1784. (KMB)

Regolamenti della Repubblica di Ragusa per la navigazione nazionale ... Ragusa : Carlo Antonio Occhi, 1784. (ZKD)

Taruffi, Giuseppe Antonio. Mongolferii machina volans. Carmen elegiacum ... Rhacusae : [Typ. Carlo Antonio Occhi], 1784. (ZKD, KMB, NSK)

1785.

Della Bella, Ardelio. Dizionario italiano-latino-illirico. Ragusa : typ. Stamperia Privilegiata, 1785. (ZKD, KR Prag)

Della Bella, Ardelio. Dizionario italiano-latino-illirico. Ragusa : Carlo Antonio Occhi, 1785. (ZKD, Bodleiana, Yale)

⁸⁶ Muljačić, Žarko. O drugoj dubrovačkoj tiskari, str. 309.

⁸⁷ Ni Muljačić ni Kaznačić ne donose u svojim popisima ime autora, dok Berkopec navodi Kleškovića kao autora.

⁸⁸ Djelo Isidora Nardija tiskano kod Occhija iste godine preradio je sam Carlo Antonio Occhi i još jednom tiskao iste godine. Vidjeti: Muljačić, Žarko. O prvoj dubrovačkoj tiskari, str. 604).

Diario per l'anno MDCCLXXXVI. Ragusa : Carlo Antonio Occhi, 1785.⁸⁹
Die XVI. Augusti. In festo Sancti Rochi confessoris. Oratio. [Rhacusina : s. n., 1785.]. (ZKD)⁹⁰

[Klešković, Grisostom.] Priprava duhovna zsa bogobljubno pristupit na svete sacramente od Ispovjesti i Pricestjegna. I druga djella ... Ragusa : Carlo Antonio Occhi, 1785. (KMB, KR Prag)⁹¹

Le Vendemmie, Dramma giocoso per musica ... Ragusa : Carlo Antonio Occhi, 1785. (ZKD)

Marcello (Benedetto) di Capua. Il Conte di Bell'Umore. Dramma giocoso per musica ... Ragusa : Carlo Antonio Occhi, 1785. (ZKD)

Obavijest o završetku kuge u selu Banima [Letak]. [S. l. : s. n., 1785.].

Obavijest o završetku kuge u selu Stravči [Letak]. [S. l. : s. n., 1785.].

Sorgo, Miho. Elegia di C. V. Catullo "Si qua recordanti" trasportata in versi sciolti italiani ... Ragusa : Carlo Antonio Occhi, 1785. (KMB)

Sorgo, Miho. Idillio inglese. Trasportato in Ode Latina dal sig. Giugno Resti ed in versi italiani dal sig. Michele de' Sorgo. Ragusa : [Stamperia Privilegiata], 1785. (KMB, KR Prag)

Taruffius, Josephus. Ad R. Cunichium Carmen Elegiacum. Ragus : Carlo Antonio Occhi, 1785. (ZKD, KMB)

1786.

Djella kreposti boggoslovnieh. Vjerre, Uffanja, i Gljubavi, s' djellom Kajanja ... [Dubrovnik] : [s. n.], 1786. (ZKD)⁹²

Diario per l'anno MDCCLXXXVII ... Ragusa : Carlo Antonio Occhi, 1786.⁹³

Ferić, Đuro. In honorem S. Nicolai Myrensis Episcopi. Hymnus auctore Georgio Ferrich, ejusdemque, versio in illyricum Carmen facta a Nicolao Ferrich. Responsorium. [Letak]. Ragusa : Carlo Antonio Occhi, 1786. (KMB)

Ivanović, Tomo. Plač B. Marije Djeve iz srpskijeh slova u latinska prinesen ... od Toma Ivanovića. Ragusa : Carlo Antonio Occhi, 1786. (KMB)

Occhi, Carlo Antonio. Agli amatori della lingua illirica ... [Ragusa] : C. A. Occhi, [1786?]. [Drugo izdanje?]⁹⁴

⁸⁹ U privatnom vlasništvu. Vidjeti: Muljačić, Žarko. O prvoj dubrovačkoj tiskari., 603.

⁹⁰ Naslov je pronađen u ZKD-u, ali nije sasvim jasno radi li se o Dubrovniku kao mjestu tiskanja ili 'Ragusina' stoji za nešto drugo. Je li tiskan u Occhijevoj tiskari, moći će se ustvrditi tek nakon detaljnijeg pregleda.

⁹¹ Isto kao i za izdanje iz 1784. godine.

⁹² Opis primjerka iz Knjižnice Male braće u Dubrovniku iz Muljačićevog popisa isti je kao i onaj iz Rešetarove knjižnice u Pragu, a oba su nešto drukčija od primjerka u ZKD-u: Della kreposti bogoslovnieh vierre, uffanja, gliubavi, s djellom Kajanja ... Dubrovnik : [s. n.], 1786. Muljačić nije u svome popisu zabilježio primjerak iz ZKD-a. Vidjeti: Muljačić, Žarko. O prvoj dubrovačkoj tiskari, str. 606).

⁹³ U privatnom vlasništvu. Isto, str. 603.

⁹⁴ Isto, str. 606.

To bi možda moglo biti 2. izdanje Occhijevoog proglaša. Međutim, nije poznat nijedan imatelj.

Stratico, G. Domenico. Allocuzione gratulatoria in occasione del ritorno di Pio VI da Vienna in Venezia umiliata il giorno 18 maggio 1782 dall'illustr.mo G. D. Stratico. Ragusa : Carlo Antonio Occhi, 1786. (KMB)

1787.

Esercizio accademico da tenersi dagli studenti di filosofia e matematiche il primo anno del loro corso nel Collegio delle Scuole Pie. Ragusa : Carlo Antonio Occhi, 1787. (KMB)

Klešković, Grisostom. Novena na slavu Prisvetoga Sarza Jesusova. Iz talijanskoga u slovinski jezik prinesena ... po Grisostomu Kleškoviću ... Ragusa : Stamperia Privilegiata, 1787. (KMB, KR Prag)

Zamagna, Brno. Oratio in funere Rogerii Josephi Boscovichii habita XII. Kal. Iunii a Bernardo Zamagnja ... Ragusa : Carlo Antonio Occhi, 1787. (ZKD, KMB)

1788.

Esercizio accademico di trigonometria rettilinea e sferica ... il di ... aprile 1788. (KMB)

PRILOG 2

POPIS IZDANJA TISKARE ANDREJE TREVISANA: 1788.-1801.

1788.

Ferić, Đuro. Sgode od boja ke sljedisce oko Spuscja i Scjabgljaka godiscta 1788 sloscene u piesan po G. F. u pohvalu gospodina Filippa Vukassovichja is Segna ... [S. l. : s. n.], [1788?]. (ZKD, NSK, KMB)

Ferić, Đuro. Ad Joannem Muller. Epistola, nec non 37 Illirica Carmina latine reddita. Rhac. : [s. n.], 1788. (KMB)⁹⁵

1789.

Aneks (ad Regolamenti della Repubblica di Ragusa per la navigazione nazionale. Ragusa : [s. n.], 1784.). [Ragusa : Trevisan, 1789.].

Bajamonti, Julije. Elogio del Boscovich ... [Ragusa] : [s. n.], [1789?]. (ZKD, KMB)

[Bruerević, Marko.] Per le faustissime nozze dell'egregio cavaliere conte Nicolò Sorgo colla ornatissima dama contessa Elena Sorgo. Terzine. Ragusa : Andrea Trevisan, 1789. (ZKD, KMB)

---

⁹⁵ Ovog naslova nema u Muljačićevom popisu. Moguće da je tisak započet dok je Occhi još bio živ i da je posao dovršio Trevisan prije nego što je dobio dozvolu za rad. Naslov je pronađen u Kaznačićevom popisu. Vidjeti: Kaznačić, Ivan August. Nav. dj., str. 363.

Ferić, Đuro. Ad clarissimum virum Thomam Watkinsium Epigramma. Rhasusii : [typ. Andr. Trevisan], 1789. (KR Prag)⁹⁶

Ignatius de Loyola. Misli Karstianske. Is Sabava duhovnieh svetoga Ignazia Lojole isabrane po jednom ozu Drusche Jesussove... U Dubrovniku : [s. n.], 1789. (KMB, Cavtat, KR Prag)

Trattenimento Accademico sopra le Metafisica, Geometria ed Algebra per gli studenti di Filosofia e Matematiche per il primo anno del loro corso nel Collegio delle Scuole Pie il dì 17 Giugno 1789. Ragusa : Andrea Trevisan, 1789. (KMB)

1790.

[Bajamonti, Julije]. Per le faustissime nozze dell'egregio cavaliere conte Raffaelo Gozze colla ornarissima dama contessa Marina Sorgo. Ode. Ragusa : Andrea Trevisan, 1790. (ZKD, KMB)

Crijević Tuberon, Ludovik. Commentariolus Ludovici Cervarii Tuberonis De origine et Incremento urbis Rhacusanae ejusdemque Ditionis Descriptio Auctore Nicolao Joannis Bona et Stephani Gradi Antiquitatum Rhacusanae Brevis Diatriba ... Rhacusa : typis Andrea Trevisan, 1790. (ZKD, DAD, KMB, NSK, HAZU R, KR Prag)

Ferić, Đuro. Ad Julium Bajamontium epistola. Ragusii : [s. n.], 1790. (KMB)⁹⁷

Ferić, Đuro. Admodum reverendo patri Petro Martyri Bessi O.P. in principe Ragusii remplo sacras conciones habenti anno MDCCXC. Epigramma. Ragusi : Ex typographia publica apud Andrea Trevisanum, 1790. (NSK, KR Prag)⁹⁸

Luccari, Jakov. Copioso ristretto degli annali di Ragusa di Giacomo di Pietro Luccari Gentiluomo Raguseo libri quattro. Dedicari all'Eccelso Senato di Ragusa. Ragusa : Andrea Trevisan, 1790. (ZKD, DAD, KMB, NSK,)

Officize prikratko sa cjastiti Prismetu Sarze Jesussovo. Is Latinskoga Jesika u Slovinske Pjesni po jednomu zarkovgnaku is Dubrovnika slosceno ... U Dubrovniku : [s. n.], 1790. (KMB, KR Prag)

Pozza, Nikola. Nell'avvenimento di Leopoldo II al trono di Boemia e d'Ungheria ecc. Canzone. Conte Niccolò Luc. de Pozza. Ragusa : Andrea Trevisan, 1790. (Slovanská knihovna Prag)⁹⁹

Sorgo, Miho. De origine et incremento urbis Rhacusinae. Rhagusii : typis A. Trevisan, 1790. (NSK)¹⁰⁰

⁹⁶ Novi naslov, pronađen u popisu Rešetarove knjižnice u Pragu. Vidjeti: Berkopec, Oton. Nav. dj., str. 16.

⁹⁷ Naslov se ne nalazi u Muljačićevom popisu. Pronađen je u Kaznačićevom katalogu. Vidjeti: Kaznačić, Ivan August. Nav. dj., str. 363.

⁹⁸ Mada se bibliografski opis unekoliko razlikuje, po svoj se prilici radi o identičnom djelu i u NSK-u i u Pragu. Bilo bi potrebno vidjeti oba primjerka i usporediti ih. Izabran je opis iz NSK-a budući da daje više podataka.

⁹⁹ Budući da Muljačić nije precizirao o kojoj je zbirci riječ u praškoj knjižnici, ja sam za Rešetarovu zbirku stavila oznaku Knihovna Ragusian (KR Prag) tako da se uoči razlika.

¹⁰⁰ Potpuno novi naslov, do sada nepoznat u Trevisanovoj tiskari. Posjeduje ga samo NSK.

Trattenimento accademico sopra la meccanica per i signori Niccolò di Pozza; Baldassare Sivrich e Michele Daddich, studenti di filosofia nel Collegio delle scuole pie il dì 7. luglio 1790. Ragusa : nella stamperia pubblica presso Andrea Trevisan, [1790.?]. (ZKD, KMB, NSK)

1791.

Aneks (ad Regolamenti della Repubblica di Ragusa per la navigazione nazionale. Ragusa : [s. n.], 1784.). [Ragusa : Trevisan, 1791.].

Die XXVIII. Novembris. In festo S. Jacobi de Marchia Confessoris ordinis Sancti Francisci ... Oratio. [Ragusina : s. n.], [1791.] (ZKD)¹⁰¹

Ferić, Đuro. Paraphrasis psalmodum poetica auctore Gerogio Ferrich Ragusino cui accedit altera in utriusque Testamenti Cantica cum annotationibus. Ragusae : typis Andrae Trevisan, 1791. (ZKD, DAD, KMB, NSK, Metropolitana, SKS, FSM, FSH, HAZU Z, KR Prag)

Marci, Nikola. Scivot i pokora svete Marie Egipkigne. Slosceni u sces Pjesni jesika slovinskoga po Niccoli Marci popu Dubrovčaninu. U Dubrovniku : [typ. Trevisan], 1791. (ZKD, FS Lopud, NSK, KR Prag)

Pavlović Lučić, Ivan Josip. Contro la moda biasimevole del seno svestito nelle donne. Lettera ascetico-morale-teologica di un teologo ed accademico Etrusco Dalmatino a cristiana signora. Ragusa : Andrea Trevisan, 1791. (KMB)

Porretti, Ferdinando. Grammatica della lingua latina ad uso degli scolari nei Collegj delle Scuole Pie da don Ferdinando Porretti. Parte I, ed. XVII. Ragusa : Andrea Trevisan, 1791. (KMB)

Trattenimento Accademico per i signori Marino di Pozza, Luca Stulli, Giovanni di Natali, Giovanni Dinarich studenti di Filosofia il primo anno del loro corso nel Collegio delle Scuole Pie il dì 31. Maggio 1791. Ragusa : Andrea Trevisan, 1791. (KMB)

1792.

Ordo officii divini. [Ragusa : Andrea Trevisan, 1792.] (nije pronađen nijedan primjerak ni za jednu godinu do sada)

Trattenimento Accademico sopra l'Aerologia ed il Calcolo Infinitesimale per i signori Marino di Pozza, Giovanni di Natali, Luca Stulli studenti di Filosofia e Matematica il secondo anno del loro corso nel Collegio delle Scuole Pie il dì 20. Luglio 1792. Ragusa : Andrea Trevisan, 1792. (KMB)

1793.

Aneks (ad Regolamenti della Repubblica di Ragusa per la navigazione nazionale. Ragusa : [s. n.], 1784.). [Ragusa : Trevisan, 1793.].

Ordo officii divini. [Ragusa : Andrea Trevisan, 1793.?].

---

¹⁰¹ Naslov je pronađen u ZKD-u, ali nije sasvim jasno radi li se o Dubrovniku kao mjestu tiskanja ili 'Ragusina' stoji za nešto drugo. Je li tiskan u Trevisanovoj tiskari, moći će se utvrditi tek nakon detaljnijeg pregleda.

Sorgo, Miho. Elogio dell' Abate Francesco Stay ... Ragusa : typ. Andrea Trevisan, 1793. (ZKD, KMB, NSK, KR Prag, Vaticana)

Zuzzeri, Bernard. Besjedde Duhovne oza Bernarda Zuzzeri Dubrovčanina Drusobe Jesussove: recene prid Skupscrinom Dobre Smaerti u Zaerkvi S. Ignazia u Dubrovniku. U Dubrovniku : po Andrii Trevisan, 1793. (ZKD, KMB, NSK, KR Prag)

1794.

Ferić, Đuro. Fabulae ab illyricis addagiis desumptae. Rhacusae : apud Andream Trevisani, 1794. (ZKD, KMB, NSK, Metropolitana, HAZU R, SKS, KR Prag)

La Malinconia, esercizio letterario tenuto dagli scolari di rettorica nel Collegio delle Scuole Pie di Ragusa. Ragusa : Andrea Trevisan, 1794. (Slovanská knihovna Prag)

Ordo officii divini. [Ragusa : Andrea Trevisan, 1794.?.]

Pratica di divozione pe' dieci venerdì da farsi ad onor di Dio e del Gloriosissimo Appostolo dell' Indie San Francesco Saverio della Compagnia di Gesù coll'aggiunta di una Novena in onor del medesimo Santo. Ragusas : Andrea Trevisan, 1794. (ZKD)

Raccolta di alcuni interessanti opuscoli al sig. Marino Dom: di Slatarichi contenenti l'apologia agli scritti di Mons. Gian-Giuseppe Paulovich Lucich. Ragusa : Andrea Trevisan, 1794. (KMB, NSK, AM Split)¹⁰²

Regolamenti della Repubblica di Ragusa per la navigazione nazionale. Ragusa : nella stamperia pubblica presso Andrea Trevisan, 1794. (ZKD, KMB, NSK)

Trattenimento accademico sull'aria comune per i signori Luca di Gozze, Matteo Saverio di Zamagna, Matteo Luigi di Zamagna, studenti di filosofia e matematica il secondo anno del loro corso nel Collegio delle Scuole Pie il dì ... Luglio 1794. [Ragusa : Andrea Trevisan, 1794.] (KMB)

1795.

I costumi, esercizio letterario da tenersi dagli scolari della rettorica e dell'umanità nel Collegio delle Scuole Pie in Ragusa l'anno MDCCXCV. [Ragusa : Andrea Trevisan, 1795.].

Ordo officii divini. [Ragusa : Andrea Trevisan, 1795.]

Pavlović Lučić, Ivan Josip. Način za bogoljuvno štovati prismetane Isusove (Cultus SS. Christi Vulnerum). Rhacusii : [A. Trevisan], 1795.)

Saggio analitico sulle operazioni dell'anima da tenersi dagli studenti di filosofia e matematica il primo anno del loro corso nel Collegio delle Scuole Pie il dì 25. e 26 Giugno 1795. [Ragusa : Andrea Trevisan, 1795.] (ZKD, KMB)

Segue la raccolta degli opuscoli. [Ragusa : Andrea Trevisan, 1795.]

---

¹⁰² Muljačić kao autora navodi Willi Veronese, Andrea, a NSK Rac, Istvan. Vidjeti: Muljačić, Žarko. O drugoj dubrovačkoj tiskari, str. 321 i <http://www.nsk.hr>.

Sorgo, Miho. Elogio dell'Abate Raimondo Cunich. Ragusa : [s. n.], 1795. (ZKD, KMB, KR Prag)

1796.

Esercizio Accademico di Fisica Sperimentale da tenersi dai signori Michele Antizza, e Giovanni Tromba studenti di filosofia, e matematica nel Collegio delle Scuole Pie il dì 21. Luglio 1796. [Ragusa : Andrea Trevisan, 1796.] (KMB)

[Ivelja, Nikola.] Elogio di S.E. Andrea Querini di Ser Zuanne. In occasione del giro da lui intrapreso in Dicembre u. d. delle linee di Sign, Knin, Triplo Confine, Vergoraz, Macarsca, Narenta ec. ec. e delle grandi provvidenze da lui stabilite, onde presidiare la Provincia della Dalmazia dalla peste, che desolava la Bossnia. [Ragusa : Andrea Trevisan, 1796.] (KMB)

Ordo officii divini. [Ragusa : Andrea Trevisan, 1796.]

Pavlović Lučić, Ivan Josip. Ad Antonii Gallonii De Martyrum cruciaribus librum brevis additio Joannis Josephi Paulovichii Lucichii ... Rhacusii : apud Andream Trevisan, 1796. (ZKZ, Slovanská knihovna Prag, NSK, Metropolitana, AM Split)

Pavlović Lučić, Ivan Josip. Dottrina Cristiana per la Confessione e Communion. [Ragusa : Andrea Trevisan, 1796.]

Pavlović Lučić, Ivan Josip. Il ciuffetto alla moda. Lettera di Gian Giuseppe Dottor Paulovich Lucich ... ad un soggetto di qualità. [Ragusa : Andrea Trevisan, 1796.] (ZKZ)

1797.

Epistola pastoralis illmi. et revmi. f. Gregorii a Varess, episcopi Ruspensis et coadjutoris Vicarii Apostolici in Bossnia Ottomana. Ragusii : typis Andreae Trevisan, 1797. (KMB)

La lingua slava. Esercizio letterario di erudizione patria e nazionale tenuto dagli scolari della Rettorica nel Collegio delle Scuole Pie in Ragusa l'anno MDCCXCVII. [Ragusa : Andrea Trevisan, 1797.] (KMB)

Ordo officii divini. [Ragusa : Andrea Trevisan, 1797.]

Primi principj di gramatica scelti dal teatro della latinità ad uso degli scolari nei collegj delle scuole pie. [Ragusa : Andrea Trevisan, 1797.] (ZKD)

1798.

Borgo, Carlo. Orazione in lode di S. Ignazio Lojola ... detta in Reggio dall'abate Carlo Borgo. [Ragusa : Andrea Trevisan, 1798]. ZKD, KMB)

Ferić, Đuro. Ad clarissimum virum Joannem Müller Georgii Ferrich Ragusini Epistola ... Huic accedunt Illyricae linguae poematia triginta septem latinis carminibus ab eodem reddita. Ragusii : excudebat Andreas Trevisan, 1798. (ZKD, KMB, NSK, Metropolitana, DAD, FS Hvar, KR Prag)

In apologeticis conatus. Reverendissimi canonici Theologalis, Theologi archiepiscopalis censoriae responsiones excerptae ab ipsomet ex prolixiore suo manuscripto. [Ragusa : Andrea Trevisan, 1798]. MB, NSK, FS Makarska, ZKZ)¹⁰³

Laharpe, Jean François. Cosa sia il fanatismo nel dialetto rivoluzionario ossia della persecuzione suscitata da' barbari del secolo diciottesimo contro la religione cristiana, ed i suoi ministri. Riflessioni di Gianfrancesco Laharpe. Ragusi : [s. n.], 1798. (ZKZ, DAD, NSK)¹⁰⁴

Ordo officii divini. Ragusa : Andrea Trevisan, 1798.

Trošani, Šimun. Bogogljubnos prema smartnu arvagnu Isukarsta Odkupiteglja nascega kojase djelluje u Petak Veliki ... Slocena i istomacena u slovinski jesik po D. Simu Trosani Dubrovčaninu Kanoniku Sv. Jerolima u Rimu. U Dubrovniku : typ. Andr. Trevisan, 1798. (ZKD, KMB, KR Prag)

1799.

Avrillon, Jean Élie. Riflessioni affetti e pratiche sopra la divina infanzia di Gesù Cristo pel dì XXV di ciascun mese. Opera del Padre Giovanni Elia Avrillon. [Ragusa : Andrea Trevisan, 1799.] (ZKD, KMB)

Borčić, Marin. Povijest kraljeva, banova itd. Dubrovnik : [s. n.], 1799.

Borgia, Alessandro. Varhu Kraglietva Marijna govoregna Prisvitloga i Pripostovanoga Gospodina Alessandra Borgie Arkibiskupa i bana Feramskoga Dana pria na svitlost u Talianski jezik ... a sada parvi put u slovinski jesik prinesena, i poklognena ... Gospodinu Stipanu Borgij Svete Rimske Czarque Kardinalu Pridostojnomu, i Sveti Poslagnaa Apostolski u svemu Istoku Glavaru. Od Gospodina Gargura iz Varessa biskupu Ruspskoga, i Namisnika Apostolskoga u svoj Bosni i Hertczegovini. [Privez]: Način Pribogogliubni za Stovati Prisveto Uznesegne Marijno na nebo Prikazan svemu puku Naroda Slovinskoga a osobito svim Pravovirnim Bosne i Hertczegovine od Prisvitloga i Pripostovanoga Gospodina Gargura iz Varessa Biskupa Ruspskoga. [Ragusa : Andrea Trevisan, 1799.] (NSK)

Ferić, Đuro. Ad clarissimum virum Julium Bajamontium Spalatensem Georgii Ferrich Ragusini Epistola. Ragusii : excudebat Andreas Trevisan, 1799. (ZKD, KMB, NSK, HAZU Z, SKS, ZKZ, FS Hvar, KR Prag)

Kratko uviežbanje za spravit se podobno na izpoviest i pričestjenje po jednomu Ocu Družbe Jezusove. [Ragusa : Andrea Trevisan, 1799.] (KMB)

Ordo officii divini. [Ragusa : Andrea Trevisan, 1799].

Pavlović Lučić, Ivan Josip. Dilla bogogliubna za primati spasonosno prisvete Sakramente Ispovidi i Pričestegna Sloxena i poklognena na čast Prisvetoga Sarcza Isusova Od Ivanajozipa Paulovichia Lučichia Makaranina ... [S. l. : s. n., s. a.] (NSK)¹⁰⁵

¹⁰³ Muljačić kao autora navodi Didoš, Nikola, a NSK Busotti, Nikola. Vidjeti: Muljačić, Žarko. O drugoj dubrovačkoj tiskari, str. 323 i <http://www.nsk.hr>.

¹⁰⁴ Za ovo izdanje Muljačić nije siguran da bi pripadalo Trevisanovoj tiskari. Vidjeti: Muljačić, Žarko. O drugoj dubrovačkoj tiskari, str. 323-324.

¹⁰⁵ Muljačić ovo djelo smješta u 1799. godinu. Vidjeti: Muljačić, Žarko. O drugoj dubrovačkoj tiskari, str. 325.

Pavlović Lučić, Ivan Josip. L'albero del buon, e del cattivo critico inventato e colla scorta de' migliori autori e de' più purgati riflessi diciferato da Giangiuseppe Paulovich Lucich Dottore in ambe le leggi, patricio, canonico, e provicario generale di Macarsca, socio delle più celebri accademie dell'Europa, etc. [Ragusa : Andrea Trevisan, 1799.] (KMB)

Stratico, Giandomenico. Lettera pastorale di Monsignor Gio: Domenico Stratico vescovo di Lesina e Brazza alli Parochi e Sacerdoti della sua Diocesi. [Ragusa: Andrea Trevisan, 1799.] (ZKZ)

Vindiciae canonici theologalis Spalatensis in Complicatas ineptitudines et insanias falsas R. P. Theologi archiepiscopalis quas elapso mense maii evulgare curavit. Ragusii : typis Andreae Trevisan, 1799. (KMB, SK Split, NSK)

1800.

Calendario e Lunario dell'anno 1800. Composti per lo Stato di Ragusa. [Ragusa : Andrea Trevisan, 1800.] (Slovanská knihovna Prag)

Orationes et preces dicendae pro opportunitate temporis in unum collectae, ac dispositae pro cathedralli ecclesia. Ragusa : typ. Andrea Trevisan, 1800. (ZKD)

Ordo officii divini. [Ragusa : Andrea Trevisan, 1800.]

1801.

Manifestazione esatta che la Nazione Dalmata invia a lume della Nazione Italiana per solo oggetto di smascherar l'impostura. [Ragusi : s. n., 1801.] (DAD)¹⁰⁶

Ordo officii divini. [Ragusa : Andrea Trevisan, 1801.]

Pavlović Lučić, Ivan Josip. De theologo episcopi. Epistola ... ad illum ac revmum. d. Gregorium a Vares Ruspensem episcopum. Rhagusii : apud Andream Trevisan, 1801. (KMB, Metropolitana, FS Makarska)

Pavlović Lučić, Ivan Josip. Kratko iskazagne xivota, smarti i čudesaa S. Ivana Nepomucena ... U Dubrovniku : po Andrii Trevisan, 1801. (ZKZ, NSK)

Philippicae sacrae seu Orationes ... Archidiacono, et Capitulo Macarensi curante ... Ragusii : ty. Andr. Trevisan, 1801. (ZKZ, NSK, HAZU Z, SKS, AM Split, KR Prag)

1802.

(S. C. T.) Mollitva sedam bollesti Blasgene Dievize Marie. [Ragusa : s. n., 1802.] (KMB)

s. a.

Bajamonti, Julije. Soneti.

Pavlović Lučić, Ivan Josip. (Djelo o srcu Marijinu) (Nije poznat pravi naslov. Može da je tiskano na latinskom jeziku.)¹⁰⁷

¹⁰⁶ Za ovo izdanje Muljačić nije siguran da bi pripadalo Trevisanovoj tiskari. Vidjeti: Muljačić, Žarko. O drugoj dubrovačkoj tiskari, str. 326).

¹⁰⁷ Muljačić ga je smjestio u 1795. godinu. Vidjeti: Isto, str. 321.

Predbrojni arak na Feričeve psalme.¹⁰⁸

Prospetto di associazione (za djelo Francesco Maria Appendini. Notizie storico-chritiche sulle antichità, storia e letteratura dei Ragusei.)

“Red predavanja Pravničke škole.”¹⁰⁹

Sonet Đ. Ferića.

Stulli, Ivo. Nauk krstjanski. Dubrovnik : [s. n., s. a.].

Tauruno capto anno MDCCLXXXIX Epigramma. [Letak]. [S. l. : s. n., s. a.] (Slovanská knihovna Prag)

PRILOG 3

POPIS IZDANJA TISKARE ANTONIJA MARTECCHINIJA 1802.-1835.

1802.

Appendini, Francesco Maria. Notizie storico-critiche sulle antichita storia e letteratura de'Ragusei ... I. Ragusa : dalle stampe di Antonio Martecchini, 1802. (ZKD, DAD, KMB, NSK, FS Hvar, FS Makarska, KR Prag, BNC Rim, Vaticana)

Koruniza deveterodnevoja sa govoritje svaki dan Devet danaa prie Porodiegna Issukarstova ... D. Simo kanonik Trosani dava, poklagna, dariva. U Dubrovniku : po Antunu Martecchini s' dopusctegnem starjescinaa, 1802. (ZKD)

Versi in morte di Giorgio Detorres dottore in filosofia e medicina. ... Ed. Simone Trosani. Ragusa : presso Antonio Martecchini, 1802. (ZKD, KMB, NSK)

1803.

Appendini, Francesco Maria. Notizie storico-critiche sulle antichita storia e letteratura de'Ragusei ... II. Ragusa : dalle stampe di Antonio Martecchini, 1803. (ZKD, DAD, KMB, NSK, FS Hvar, FS Makarska, KR Prag, BNC Rim, Vaticana)

Bašić, Petar. Scivot Svetoga Vlasi biskupa i muccenika Braniteglja Skupnovladagna Dubrovackoga. U Dubrovniku : po Antunu Martecchini s' dopusctegnem starjescinaa, 1803. (ZKD, KMB, KR Prag)

Ferić, Đuro. Periegesis orae Rhacusanae duobus libris comprehensa auctore Georgio Ferrich. Rhacusii : typis Antonii Martecchini, 1803. (ZKD, KMB, DAD, NSK, HAZU R, SKS, KR Prag)

Vittorelli, Giacomo. Traduzione latina delle Anacreontiche ... e dei sonetti scelti dello stesso scrittore ... Fatta da Antonio Sivrich. Ragusa : presso Antonio Martecchini, 1803. (ZKD, KMB, HAZU Z, BNC Rim, Vaticana)

---

¹⁰⁸ Prema dokumentima do kojih je Muljačić mogao doći nije bilo jasno je li Predbrojni arak tiskani prospekt ili rukom pisani poziv, zato ovaj naslov do daljnjeg također stoji samo kao mogućnost. Vidjeti: Isto, str. 327.

¹⁰⁹ Nejasno je li tiskovina. Vidjeti: Isto, str. 327.

1804.

Brieve notizia della novena che si fa ad onore del grande apostolo dell'Indie s. Francesco Saverio della Compagnia di Gesu, nel mese di Marzo. Ragusa : presso Antonio Martecchini, stampator privilegiato, 1804. (ZKD, NSK)

1805.

Appendini, Francesco Maria. De praestantia et vetustate linguae Illyricae e jusque necessitate ad plurimarum gentium populorumque origines, et antiquitates investigandas Dissertatio quam Franciscus Maria Appendini e scholis piis lexico Illyrico praemiserat. Ragusii : apud Antonium Martechini, 1805. (ZKD, KMB, NSK, HAZU R, ZKZ, Vaticana, KR Prag)

Careno, Luigi. Istruzione sulla vaccina del dottore Luigi Careno socio di molte accademie, tradotta dal francese in italiano ed in illirico. Ragusa : presso Antonio Martecchini, MDCCCV [1805]. (ZKD, KMB, NSK)

Ivanović, Tomo. Plac B. Marie Djeve. Is saerbskiah slova u slovinska prinesen, usmnoscen, ponaprvjen i poklognen bogoljubnoj bracchi ... od Toma Ivanovichja popa Dubrovčanina... U Dubrovniku : is slovotieska Antuna Martecchini, 1805. (ZKD)

Officium proprium beati Joannis Ursini, confessoris, episcopi Tragurini ... de speciali Apostolica auctoritate subrogatum. Ragusii : typis Antonii Martecchini, 1805. (ZKD, KMB)

Priprava na ispovjes i pricestjenje s' nacinom podobniem sa cjut bogogljubno s. missu, i razlike molitve / iz talianskoga u slovinski jesik prinesene po d. Boscu Salatich. Ragusa : nella stamperia privilegiata di Antonio Martecchini, MDCCCV [1805]. (ZKD, NSK)

1806.

Garotti, Giovanni. Lettere mercantili di Giovanni Garotti Veneziano, professore di aritmetica e pratica e di algebra numerosa. In questa nuova edizione aggiuntovi l' uso de pagamenti delle lettere di cambio. Nuova edizione. Ragusa : presso Antonio Martecchini nella stamperia privilegiata, MDCCCVI [1806]. (ZKD, NSK)

Stulli, Joakim. Rjecoslozje : u komu donosuse upotrebljenja, urednia, mucsnia istieh jezika krasnoslovja nacsini, izgovaranja i prorjecsja Joakima Stulli Dubrocsanina. U Dubrovniku : po Antunu Martekini, 1806. (ZKD, KMB, NSK, HAZU Z, SKR, FS Požega, FS Našice, FS Hvar, FS Slavonski Brod, FS Vukovar, FS Varaždin, FS Split, FS Kaptol Zagreb, FS Makarska, KR Prag, BNC Rim)

1808.

Appendini, Francesco Maria. Grammatica della lingua illirica compilata dal padre Francesco Maria Appendini delle Scuole pie professore di eloquenza nel Colleggio di Ragusa. Ragusa : presso Antonio Martechini, MDCCCVIII [1808]. (ZKD, KMB, NSK, KR Prag)

Pavlović Lučić, Ivan Josip. Dvi bogogliubne pofale. I. Na cast navistegna pribaxene Div. Marie. II. Na slavu S. Patriarke Josipa. U Dubrovniku : kod Martekina, 1808. (ZKD, KMB, KR Prag)

Trošani, Šimun. Bogogljubnos kojase djelluje u Petak Veliki od 18. do 21. ure na uspomenu od tri ure u koje visje Jesus na krisciju isdiscjuchi sa nasce spasegne slocena i istomacena u slovinski jesik po d. Simu Trosani Dubrovčaninu, kanoniku svetoga Jerolima u Rimu. [2. pokračeno izd.]. U Dubrovniku : po Antunu Martechini, 1808. (ZKD, NSK)

1809.

Nuovo fior di virtù : istorito ultimissimo a' fanciuli e ad ogni fedel cristiano ... 6. ed. Ragusa : [Antonio Martecchini], 1809. (ZKD)

Primi principj di gramatica scelti dal teatro della latinità ad uso degli scolari nei collegj delle scuole pie. Ragusa : presso Antonio Martecchini, 1809. (ZKD, DAD)

1810.

Anđelić, Ivan Karlo. Odae Joannis Caroli de Angelis et Blasii Bolich. Rhacusae : excudebat Antonius Martecchini, 1810. (ZKD, KMB, NSK, Metropolitana)

Appendini, Francesco Maria. Dell' analogia della lingua degli antichi popoli dell' Asia minore con la lingua dei popoli antichi e recenti della Tracia e dell' Illirico : Opuscolo II. del p. Francesco Maria Appendini delle Scuole Pie, Rettore del Liceo di Ragusa. Ragusa : presso Antonio Martecchini, stampatore privilegiato, MDCCCX [1810]. (ZKD, KMB, NSK, KR Prag, BNC Rim)

Garanjin, Ivan Dominik. Cantata per la venuta in Ragusa di sua eccellenza Augusto Marmont maresciallo dell'Impero, duca di Ragusa, governatore generale delle Provincie Illiriche ec. ec. ec. umiliata da Domenico Garagnin. Ragusa : presso Antonio Martecchini, MDCCCX [1810]. (ZKD, NSK, KR Prag)

Marmont, Auguste Frederic Louis Viesse de. Regolamento per il Liceo-convitto di Ragusa : ordinato da sua eccellenza il Maresciallo Duca di Ragusa e pubblicato per ordine del signor Domenico Garagnin, amministratore generale di Ragusa e Cattaro. Ragusa : presso Antonio Martechini, 1810. (ZKD)

Pavlović Lučić, Ivan Josip. Marmora Macarensia editio secunda aucta, et illustrata. Rhacusae : typis Martecchinianis, 1810. (ZKD, KMB, NSK, HAZU Z, Metropolitana, ZKZ)

Pavlović Lučić, Ivan Josip. Marmora Macarensia. Rhacusae : typis Martecchinianis, 1810. (ZKD, KMB)

Per le nozze del signor cavaliere Gianluca Garagnin e della signora Francesca Borelli. Poesie. Ragusa : dalle stampe di Antonio Martecchini, 1810. (ZKD, KMB)

Stulli, Joakim. Vocabolario italiano-illirico-latino : diviso in due tomi : Nei quali si contengono le Frasi piu usitate, piu difficili, e piu eleganti i Modi di dire, i Proverbi ec. di tutte tre le Lingue del P. Gioacchino Stulli Raguseo. Ragusa : pres-

so Antonio Martecchini, 1810. (ZKD, KMB, NSK, HAZU Z, SKR, FS Požega, FS Našice, FS Hvar, FS Slavonski Brod, FS Vukovar, FS Varaždin, FS Split, FS Kaptol Zagreb, FS Makarska, KR Prag, BNC Rim)

1811.

Appendini, Francesco Maria. Memorie spettanti ad alcuni uomini illustri di Cattaro del padre Francesco Maria Appendini delle Scuole pie. Ragusa : presso Antonio Martecchini, nella stamperia privilegiata, 1811. (ZKD, KMB, NSK)

Appendini, Urban. ... Carmina. Accedunt Selecta illustrium Ragusinorum poemata. Ragusii : typis Martecchinianis, 1811. (ZKD, KMB, NSK, Metropolitana, HAZU Z, HAZU R, FS Hvar, KR Prag, BNC Rim)

Bellarmino, Roberto. Nauk karstjanski. i kratko vjescbagne o parvoj ispovjesti i pricestjegu djeze nedorasle slosceno po naredbi Benedikta XIII sloscen po naredbi s. oza pape Klementa VIII od kardenala Bellarmina ; a sve slovinski istomaceno po ozu Innocenzu Garghichju Malobrachjaninu. Drugo pritjesctegne od mnogo isopacegnaa ispravgljeno. U Dubrovniku : po Antunu Martecchini, 1811. (ZKD, KMB, NSK)

Bruerević, Marko. Per la nascita del re di Roma. Poesie del sig. Marco Bruere, console ... Ragusa : presso Antonio Martecchini Nella Stamperia privilegiata, 1811. (ZKD, KMB)

Pavlović Lučić, Ivan Josip. Marmora Traguriensia. Rhacusae : typis Martecchinianis, 1811. (ZKD, KMB, NSK)

1812.

Bayamonti, le chevalier. Discours : Prononce le 19. Janveir 1812. ... du chevalier Bayamonti. [Ragusa? : s. n.], 1812. (ZKD)

1813.

Bellarmino, Roberto. Dottrina cristiana breve composta per ordine di Nostro Signore Papa Clemente VIII. ... Roberto Bellarmino della Compagnia di Gesù ... Ragusa : nella stamperia privilegiata [Martecchini], 1813. (ZKD)

Ferić, Đuro. Fedra Augustova odsujcgnika Pricize Esopove u pjesni slovinske prinesene od Ghjura Ferrichja Dubrovčanina. = Phaedri Augusti liberti Fabulae Aesopiae versibus Illyricis a Georgio Ferrich Ragusino redditae. U Dubrovniku ; Ragusii : (s' dopustjenjem starjscina), 1813. (ZKD, KMB, KR Prag)

Ferić, Đuro. Pricize sedam ismetnute is Kgnigâ Fedrovjeh, a sad ovdj napose sa podpunu ujelochju nadometnute. U Dubrovniku : [s. n.], 1813. (ZKD)

Maslač, Anđelo. Reddite ergo quae sunt caesaris caesari & quae sunt Dei deo = Rendez donc a cesar ce qui est a cesar et a Dieu ce qui est a Dieu. Matth. 22. V. 31. : [discours prononce le 5. decembre 1813. devant les autorites militaires et civiles] : [traduzione del discorso recitato li 5. decembre 1813. alla presenza delle autorita militari e civili] [par le reverend pere Angelo Maslach ...]. [Raguse : chez Antoine Martecchini, 1813]. (ZKD, KMB, NSK)

1814.

Appendini, Francesco Maria. I primi elementi della lingua latina esposti in italiano ed in illirico ad uso degli scolari delle Scuole pie di Ragusa. Ragusa : presso Antonio Martechini, 1814. (ZKD, KMB, NSK)

Appendini, Urban. Discorso del padre Urbano Appendini delle Scuole pie... recitato nella chiesa del suo ordine in Ragusa : in occasione, che furono resi a Dio pubblici ringraziamenti per il faustissimo ritorno a Roma del sommo pontefice Pio VII. Ragusa : presso Antonio Martecchini, 1814. (ZKD, ZKD, KMB, SKS)

Carmina. [Ragusa] : typis Martechinianis, 1814. (ZKD)

Dadić, Miho. Carmina Michaelis Daddichii, Rhacusini medici doctoris, ad pacem. Rhacusae : [Martecchini], 1814. (ZKD, KMB, HAZU Z)

Epigrammata. [Ragusa] : typis Martechinianis, 1814. (ZKD)

Karaman, Miho. Scivot svetoga Nikole biskupa i ispovjednika upisan od Metodja Patriarke od Zarigrada, od Scimuna Metafrasta i od injuh pisaozaa garckieh ; a poslie u kratko skupgljen od Ivanna Djakona i Leonarda Justiniana mletackoga plemichja ; is kojeh bji isvadjen ovi novi kratak skup, a sad od D. Miha Caramana u slovinski jesik istomacen. U Dubrovniku : po Antunu Martekinu, 1814. (ZKD, KMB, NSK)

1816.

Per le faustissime nozze del signor Nicolò Luigi de Pozza e della signora Maddalena de Gozze. Poesie. Ragusa : dalle stampe di Antonio Martechini, 1816. (ZKD, KMB, Vaticana)

Per le nozze del signor conte Nicolò de Balbi e della signora contessa Antonia de Ghetaldi Poesie. Ragusa : dalle stampe di Antonio Martechini, 1816. (ZKD, KMB, NSK)

Phisterer, Andreas. Instructio pro medicis et chirurgis visitationem aegrotorum et inspectionem cadaverum curantibus. Racusae : [Martecchini], 1816. (ZKD, NSK)

1817.

Fiamingo, Daniello Heinsio. Elegia di Daniello Heinsio Fiamingo volgarizzata da Michele Daddich Raguseo dottore medico. Ragusa: [Martecchini], 1817. (ZKD)

1818.

Iscrizioni e poesie allusive alla venuta e al soggiorno in Ragusa delle ll. mm. ii. rr. d' Austria Francesco I. e Carolina Augusta. Ragusa : dalla stamperia di Antonio Martecchini, 1818. (ZKD, KMB, NSK, HAZU Z, ZKZ)

Stulli, Luka. De peste quae in exitu anni MDCCCXV. in circulum Rhacusanum irreperat. Rhacusae : [A. Martecchini], 1818. (ZKD, KMB, NSK)

1819.

Kaznačić, Antun. Nave ragusea distinta col nome del celebre antico matematico Marino Ghetaldi : componimenti Latini, Italiani ed Ilirici [Antonio Casnacich ... et al.]. [Ragusa : s. n.], 1819. (ZKD)

1820.

Bašić, Antun. Per le felicissime nozze della nobile signora Anna Ivanovich coll' egr. signor Niccolò Tripovich. Versi di Antonio Bassich. Ragusa : presso Antonio Martecchini, 1820. (ZKD, KMB)

1822.

Per il giorno natalizio di sua maestà l'imperatore e re Francesco I. nostro augustino sovrano. Inno e cantata eseguita in musica Dalla Compagnia del Teatro de' Dilettanti in Ragusa. Ragusa : con permissione [Martecchini], 1822. (ZKD)

1823.

Pel solenne ingresso alla chiesa cattedrale di Lesina ... Giovanni Scacoz. Versi. Ragusa : con permissione [Martecchini], 1823. (ZKD)

Per il giorno natalizio di sua maestà l'imperatore e re Francesco I. ... Componimenti poetici accompagnati con musica e ballo concertato La sera dei 9 febbrajo Nel Pubblico Palazzo di Ragusa. Ragusa : con permesso dei superiori [Antonio Martecchini], 1823. (ZKD, KMB, NSK, ZKZ, VCBS Split)

Stulli, Luka. Sulle detonazioni della isola di Meleda : lettere del Dr. L. Stulli. Ragusa : per Antonio Martecchini, MDCCCXXIII [1823]. (ZKD, KMB, NSK, Vaticana)

1824.

Bellarmino, Roberto. Nauk kaerstjanski u kratak sloscen ... Roperta Bellarmina ... U Dubrovniku : [Antun Martecchini], 1824. (ZKD)

Bizzaro, Ivan. All'egregio signor d. Stefano Ivacich per la prima messa che celebra in Ragusa l'anno 1824. Sonetti di Giovanni de Bizzarro. Ragusa : per Antonio Martecchini, 1824. (ZKD, NSK)

Bizzaro, Ivan. L'amicizia. Versi di ... al cavaliere Giovanni de Frapporti. Ragusa : dalla stamperia di Antonio Martecchini, 1824. (ZKD, SKS)

Chersa, Tomo. Della vita e delle Opere di Mr. Giorgio Ferrich. Ragusa : per Ant. Martecchini, 1824. (ZKD, KMB, Vaticana)

Ferić, Đuro. Ad clarissimum virum Michaellem Denisium Vindelicum Georgii Ferrich Ragusini : Epistola. Ragusii : typis Antonii Martecchini, 1824. (ZKD, NSK, SKS, ZKZ)

Menis, Willelmo. Omaggio poetico alla memoria della signora Caterima Arneri del dottor Willelmo Menis. Ragusa : dalla tipografia di Antonio Martecchini, 1824. (ZKD, KMB, NSK)

Monti, Vincenzo. Sopra i palloni volanti Ode del cavaliere Vincenzo Monti colla parafrasi latina di Antonio Chersa. Ragusa : per Antonio Martecchini, 1824. (ZKD, KMB, NSK, BNC Rim, Vaticana)

Pel giorno natalizio di sua maestà Francesco I. di Austria imperatore e re. Versi. Ragusa : per Antonio Martecchini, 1824. (ZKD, KMB, NSK, ZKZ, Vaticana)

1825.

In Funere Mariae Chersae. Carmina. Ragusii : Typis Martecchinianis, 1825. (ZKD, KMB, NSK)

1826.

Albertini, Benigno. In lode del ... Benigno Albertini ... Versi. Ragusa : per Antonio Martecchini, 1826. (ZKD, NSK)

Đurđević, Ignjat. L'ombra di Ovidio: Ovvero Lodi della lingua illirica: Poemetto ... : Versione italiana di don Ignazio Giorgi. Ragusa : per Antonio Martecchini, 1826. (ZKD, Vaticana)

Gundulić, Ivan. Osman spievagne vitescko Giva Gundulichja, vlastelina dubrovackoga. 3 sv. U Dubrovniku : po Antunu Martekini, 1826 (ZKD)

In morte di Tommaso Chersa. Versi. Ragusa : per Antonio Martecchini, 1826. (ZKD, KMB, ZKZ, Vaticana)

Ivellio, Nicolò. Terzine del dottor Niccolo de Ivellio pel suo ristabilimento da gravissima malattia sofferta in maggio dell'anno 1826. Ragusa : per Antonio Martecchini, 1826. (ZKD, KMB, NSK)

Martecchini, Antun. Antun Martekini pritjesctaoz, i kgnigarnik u Dubrovniku : Gljubiteglima jesika, i pjesnisctva Slovinskoga. Is Dubrovnika : [Antun Martecchini], 1826. (ZKD)

Nella faustissima occasione della ricuperata salute di s. m. i. r. a. Francesco I. d'Austria versi. Ragusa : per Antonio Martecchini, 1826. (ZKD, KMB, NSK, ZKZ, Vaticana)

Pel giorno natalizio di sua maestà Francesco I. di Austria [!] imperatore e re. Versi. Ragusa : per Antonio Martecchini, 1826. (ZKD, KMB, NSK, ZKZ)

Per le faustissime nozze del sig. cavaliere Geremia Gaguitch consigliere onorario di ... tutte le Russie colla signora Eustachia Lucich Versi. Ragusa : per Antonio Martecchini, 1826. (ZKD, KMB, NSK, Vaticana)

Vjescbagne i nacin pomolnikom s' kojemse mogu sluscit sa stechi Veliko Proscetgne godiscta svetoga 1826 : prinesen is Talianskoga u Slovinski Jesik. U Dubrovniku : po Antunu Martecchini, 1826. (ZKD, KMB, NSK)

1827.

Appendini, Francesco Maria. Memorie sulla vita, e sugli scritti di Giovanni Fr.[ances]co Gondola patrizio Raguseo, autore del poema Illirico intitolato

L'Osmanide raccolte dal padre Francesco Maria Appendini ... Ragusa : per Antonio Martecchini, 1827. (ZKD, KMB)

Gundulić, Ivan. Versione libera dell'Osmanide, poema illirico di Giovanni Fr.co Gondola, patrizio di Ragusa. Colla di lui vita scritta dal padre Francesco Maria Appendini delle Scuole Pie. Ragusa : per Antonio Martecchini, 1827. (ZKD, KMB, NSK, KR Prag, BNC Rim)

Kunić, Rajmund. ... Epigrammata nunc primum in lucem edita. Ragusii : typis Antonii Martecchini, 1827. (ZKD, KMB, NSK, HAZU Z, ZKZ, Vaticana, BNC Rim)

Pel giorno natalizio di sua maestà Francesco I. di Austria imperatore e re. Versi. dei PP. Minori Osservanti di S. Francesco di Ragusa. Ragusa : per Antonio Martecchini, 1827. (ZKD)

1828.

Appendini, Francesco Maria. Grammatica della lingua illirica compilata dal padre Francesco M.ria Appendini. Edizione seconda. Ragusa : presso Antonio Martecchini, 1828. (ZKD, NSK, KR Prag)

Devetniza u bogomilnieh sabavah provedena na podobno pripravjegne k blaghdanu svetoga patriarke Franceska : Pristavgljajuse na svarsu raslizieh Svetaza Odogovorne Pjesni. U Dubrovniku : po Antunu Martekini, 1828. (ZKD, NSK)

Gundulić, Ivan. Suse sina rasmelnoga ; Sedam pjesnji pokornieh ; i Pjesan od velicjanstvaa Boscieh Giva Frana Gundulichja vlastelina dubrovackoga. Od prie drugovdje, Napokon ovdi pritjesctene. U Dubrovniku : po Antunu Martekini, 1828. (ZKD, KMB, NSK, KR Prag)

In die natali Francisci I. Austriaci imperatoris et regis. Carmina. Ragusii : Typis Antonii Martecchini, 1828. (ZKD, Vaticana)

Officium hebdomadae sanctae juxta formam Missalis et Breviarii Romani sub Urbano VIII. Ragusii : suis typis Martecchini, ed. 1828. (ZKD, KMB, DAD)

Pel giorno natalizio di sua maestà Francesco I. di Austria ... Versi dei pp. Minori Osservanti di s. Francesco di Ragusa. Ragusa : dai torchj di Antonio Martecchini, 1828. (ZKD, KMB, NSK, ZKZ)

Per le faustissime nozze de' nobili signori Biagio de Ghetaldi e Sigismondo de Ghetaldi-Gondola con le nobili signore Anna ed Orsola de Bosdari. Versi. Ragusa : Presso Antonio Martecchini, 1828. (ZKD, KMB, NSK, ZKZ)

Per le nozze del sig.r Giorgio Ivanovich con la sig. Agnese Tripcovich. Anacreontiche. Ragusa : [s. n.], 1828. (ZKD, KMB)

Trošani, Šimun. Bogogljubnos kojase djelluje u Petak Veliki od 18 do 21 ure na uspomenu od tri ure u koje višje Jesus na kriscju isdiscjuchi sa nasce spasegne sloxena i istomacena u slovinski jesik po D. Simu Trosani Dubrovcaninu, kanoniku svetoga Jerolima u Rimu. [4. izd.]. U Dubrovniku : po Antunu Martekini, 1828. (ZKD, NSK)

1829.

Bizzaro, Ivan. A D. Raffaele Radeglia Pred. a Ragusa nel 1829 Ode. Ragusa: nella tipografia di A. Martecchini, [1829?]. (ZKD, KMB)

Bizzaro, Ivan. Al chiariss. signore Raffaele canonico Radeglia che compie le sue prediche quaresimali nella chiesa metropolitana di Ragusa l'anno 1829. Ode [di Giovanni de Bizzaro]. Ragusa : nella Tipografia di A. Martecchini, [1829?]. (ZKD, NSK)

Gundulić, Ivan. Ariadna : polusejalostivo prikasagne spjevano od gospara Giva Frana Gundulichja vlastelina dubrovackoga, godiscta 1632. U Dubrovniku : po Antunu Martekini, 1829. (ZKD, KMB, NSK, KR Prag)

Gundulić, Ivan. Gljubovnik sramescgliv Gospara Giva Fr.ana Gundulichja. U Dubrovniku : po Antunu Martekini, 1829. (ZKD, NSK, KR Prag)

Gundulić, Ivan. Pjesan visini privedroj Ferdinanda II. Velikoga knesa od Toskane ... U Dubrovniku : po Antunu Martekini, 1829. (ZKD, NSK, KR Prag)

Gundulić, Ivan. U smart Marie Kalandrize. Pjesan gospara Giva Fr.ana Gundulichja vlastelina dubrovackoga. U Dubrovniku : po Antunu Martekini, 1829. (ZKD)

Juventus Caesareo-regii gymnasii Ragusini scholarum piarum e moribus et progressu in litteris : censa exeunte anno scholastico 1829. Rachusae : Typis Antonii Martecchini, et filiorum, [1829]. (ZKD)

Pel giorno natalizio di s. m. i. r. a. Francesco I. imperatore d' Austria ec. Versi. Ragusa : dai torchj di Antonio Martecchini, 1829. (ZKD, KMB, NSK, ZKZ)

Vuletić, Petar. Jossip Pravedni slxen po Petru Vuletichu. U Dubrovniku : po A. Martekini slovotiscsteglju, 1829. (ZKD)

1830.

Buničić, Marko. Ad Joannem Scacoz Pharensium antistitem Marci Bunichii. Elegia I. [et Elegia II.]. Ragusa : [s. n.], 1830.¹¹⁰ (ZKD, NSK, ZKZ)

Componimenti poetici in occasione che monsignor Giovanni Scacoz vescovo di Lesina ... fu decorato della croce di commendatore ... Ragusa : presso Antonio Martecchini, 1830. (ZKD, KMB, NSK, ZKZ)

Maslač, Anđelo. In die natali Francisci Primi Austriaci ... an. MDCCCXXX. Carmina. P. Angeli Maslach .... P. lectoris Benigni Albertini ... Elegia.. Antonii Chersae Phaleucium. Rhacusa ad Caesarem. [Ragusii : Typis Antonii Martecchini, 1830?]. (ZKD, NSK)

Radelja, Rafo. Ad ... virum Antonium Giuricaeum electum episcopum Rhacusinum Raphaelis Radegliae ... Elegia. Rhacusae : excudebat Antonius Martecchini typographus, 1830. (ZKD, KMB, NSK, HAZU Z, ZKZ)

¹¹⁰ U primjerku u ZKD-u, R-1991/21 nije upisano ni mjesto, ni tipograf ni godina.

1831.

Bizzaro, Ivan. Rime sacre di Giovanni de Bizzarro ... nell'occasione del solenne ingresso alla chiesa vescovile di Ragusa di ... Antonio Giuriceo .... Ragusa : dalla tipografia Martecchini, 1831. (ZKD, KMB, ZKZ)

Giuriceo, Antun. Epistola pastoralis ad clerum et populum dioecesis Ragusinae. Ragusii : typis Martecchinianis, 1831. (ZKD, KMB, NSK, HAZU Z, ZKZ)

Giuriceo, Antun. Kgniga pastjerska redovnickomu skuppu i puku biskupie dubrovacke [Antun Giuriceo]. U Dubrovniku : pritisctegnima Martekinskiem, MDCCCXXXI [1831]. (ZKD, NSK)

Giuriceo, Antun. Le lodi di san Biagio, vescovo e martire ... esercizio di belle lettere tenuto dagli scolari dell'i.r. Ginnasio in occasione che ... Antonio Giuriceo prese possesso della sua sede vescovile. Ragusa : dalla tipografia Martecchini, 1831. (ZKD, KMB, ZKZ)

Pel solenne ingresso nella sua Chiesa di M.r Antonio Giuriceo Vescovo di Ragusa. Ragusa: dalla tipografia Martecchini, 1831. (ZKD, KMB, NSK, HAZU Z, ZKZ, FS Makarska)

Torre, Luca. De primo ... domini Antonii Juricei episcopi Rhacusam adventu Ode Lucae Torre ... Ragusii : typis Martecchinianis, 1831. (ZKD, KMB, NSK, ZKZ)

1832.

Albertini, Beninj. Epistola pastoralis ad clerum et populum Scodranensem. Ragusii : excudebat Antonius Martecchini, 1832. (ZKD, KMB, NSK)

Albertini, Beninj. Per la fausta elezione a Ministro provinciale ... del P.M.P. Benigno Albertini ... Versi. Ragusa : T. Antonio Martecchini, 1832. (ZKD)

In occasione che Urbano Bogdanovich e Gio: Evange: Cusmich dell'ordine di s. Francesco celebrano per la prima volta il divino sacrificio. Alcuni loro Amici. Ragusa : Tipografia Antonio Martecchini, 1832. (ZKD, KMB, NSK)

Maslač, Anđelo. Pel giorno natalizio di sua maesta Francesco I. d'Austria imperatore e re p. f. a. Ode del p. Angelo Maslach ... Ragusa : dalla tipografia di Antonio Martecchini, MDCCCXXXII [1832]. (ZKD, NSK)

Torre, Luca. Recurrente natali die Francisci I. Austr. imp. p. f. a. Carmina Lucae Torre ... Ragusii : excudebat Antonius Martecchini, 1832. (ZKD, NSK, ZKZ)

1833.

Bašić, Antun. Notizie della vita e degli scritti di tre illustri Perastini datte alla luce del sacerdote Antonio Bassich ... di Cattaro. Ragusa : dalla tipografia di Antonio Martecchini, 1833. (ZKD, KMB, Vaticana)

Kačić Miošić, Andrija. Korabglicza Pisma svetoga i svih vikovah svita dogajajh poglavitih : u dva poglavja razdigliena : jedno pocimglie od pocela Svita, do porogegna Issussova; a druggo od porogegna Issussova do godisctaa 1760 prineseno iz kgniga Latinskih, Talianski, i iz Kronikah Pavla Vitezovichia u jezik Bo-

sanski po Andrii Kacichiu iz Brista. U Dubrovniku : typ. Ant. Martekini, 1833. (ZKD, KR Prag)

L'Epidauro illirica : essercizio letterario tenuto li 1. Agosto 1833. dagli scolari del c. r. ginnasio in occasione che sua eccellenza il signor Venceslao conte di Lillenberg... visito il Circolo e la Citta di Ragusa. Ragusa : dalla Stamperia di Antonio Martecchini, 1833. (ZKD, NSK)

Tasco, M. Sonetti di M. Tasco Ascrivense. Ragusa : per Antonio Martecchini, 1833. (ZKD, NSK)

Torre, Luca. Recurrente natali die Francisci Primi Austriaci imperatoris Carmina. Ragusii : excudebat Antonius Martecchini, 1833. (ZKD, NSK)

1834.

Ferretti, Giacomo. Olivo e Pasquale : melodramma giocoso da rapresentarsi nel teatro di Ragusa la primavera 1834. Parole di Giacomo Ferretti ; musica del maestro Gaetano Donizzetti. Ragusa : dalla Tipografia di Antonio Martecchini, 1834. (ZKD, NSK, ZKZ)

Giuriceo, Antun. Libellus officia propria sanctorum pro dioecesi Rhacusina continens jussu, et auctoritate ... domini Antonii Giuriceo ... editus. Ragusii : Typis Antonii Martecchini, 1834. (ZKD, KMB, NSK)

L' esiliato di Babilonia : dramma per musica da rappresentarsi nel teatro di Ragusa nella primavera 1834. Ragusa : dalla tipografia di Antonio Martecchini, 1834. (ZKD, NSK)

s. a.

Albertini, Beninj; Kaznačić, Antun. Illustrissimo et reverendissimo domino Stephano Pavlovich Lucich episcopo Catharensi Epigrammata. Ragusa : presso Antonio Martecchini, [s. a.]. (ZKD, NSK)

Alla sempre onorata memoria della nobil donna Caterina Ragnina Bonda ... [Ragusa? : Martecchini?, s. a.]. (ZKD)

Dadić, [Miho?]. Galeria di ritratti del Sig. Daddich. [S. I. : Martecchini?, s. a.]. (ZKD)

Deveterodnevje olli duhovna priprava devet danaa prid svetkovinom S. Josefa Calasanzia ... U Dubrovniku: po Antunu Martecchini s' dopusctegnem starješcinaa, [s. a.] (ZKD)

Ghetaldi, Blasius. Solemni auspiciatissimo ingressu ill. ... Vincentii Zubranick ad episcopalem sedem Rhacusinum ab ascrivensi translati. [S. I. : s. n., s. a.]. (ZKD)

Hebert, Giacomo. Descrizione delle figure piu in uso della contradanza francese redatta da Giacomo Hebert maestri di ballo. Ragusa : Tipografia Martecchini, [s. a.]. (ZKD)

Molitva Svetomu Vlahu. [Ragusa] : Tip. Martecchini, [s. a.]. (ZKD)

PRILOG 4

ELEGIA VI

KAD SU ZA JAVNU TISKARU ODLUKOM SENATA GODINE 1803. NABAVLJENA NOVA SLOVA

Urban Appendini

Među tolikim pohvalama, kojima se slavan ističeš,
Ta jedna ti je, slavni Dubrovniče nedostajala,
Da kad si već rodio toliko vrsnih pjesnika
Koliko ih nije rodio nijedan drugi grad
(A ne govorim uprazno) makar (taj drugi grad)
Bio i slaviji po bogatstvu i množini puka
I makar se dičio većim brojem olimpijada,
(Nedostajala je pohvala) da slijepoj noći
Otmeš učena djela tih pjesnika
I brižljiv ih podastreš tiskari,
Da tolike jedinstvene spise ne prekrije
Zlokoban zaborav ili ne uništi tužno starenje.
Ali se dobrohotno pobrinu brižna mudrost Senata
Da dobiješ i tu pohvalu.
Odredi naime da se od sjajne mjedi izrade slova,
Kojima će umijeće dati znatnu ljepotu,
Tako da otisnuti svesci silnom zamamnošću
Često zarobe oči i duh.
Stoga veselim licem iskaži nove radosti
I poštuj tu slatku uslugu Senata
Kao što je štuje i pobožno mnoštvo tvojih pjesnika
I s Elizejskih se poljana natječe oduševljenim pljeskom.
Kolika će ti naime biti čast kad se pjesme
Velikoga Gundulića, već otete nedostojnoj tami,
Iz mletačkih preša pojave na svjetlo dana
U ilirske krajeve da ih čitaju željne oči?
Tada će taj narod s pravom slaviti svoga Homera
I u zvijezde će kovati tvoje ime
Kao što je Grčka nekoć slavila Atenu
S pravom je cijeneći više od svih gradova
Jer je više od svih njegovala učenost i umjetnost i jer se
Atičko pleme isticalo čistim govorom.
Da li da nabrajam tolike druge ilirske pjesme,

Dostojne muza i Apolona, izvođene uz vještu ljericu?
Da se prošire diljem velikog svijeta,
Toliko bih dobrih stvari mogao spaziti,
Kako bi se tvoje ime tada naveliko pročulo
Onkraj Dunava i Buga, i onkraj Hiperborejaca
Tvoje bi se ime spominjalo ne po ratu i moći oružja
Nego jedinstveno po učenosti božanske Palade!
Što ako poželimo iznijeti bogatstva latinskog jezika,
Svakako pjesme učenog Lampridija,
Pa one što ih je kao prognanik na našoj obali
Spjevao Pir u natjecanju s tvojima, veliki Tibule,
Presretan uvijek iskreno mrzeći staru pakost.
Pa ono što je u krajevima Lacija pisao
Dobri Lukarević te mnoštvo onoga što Kunić
Ne htjede objaviti, što je prije njega tužni Usud
Jao, Latinima i Grcima istrгнуo dražest?
Da li da prešutim nježne elegije Bolića ili pjesme
Božanskog Anđelića ili Petrovića,
Ili one što su potekle od silnog broja pjesnika,
A treba ih prikupiti od učenih ljudi?
I kamo sreće da je Resti dao objaviti
tolike spomenike svoga uma!
Bilo da vječnim elegijama opjevava Elafite,
Bilo da pindarskim tkanjem zazvoni o ozbiljnim stvarima,
Ili radije poput Horacija odlučno šiba vjekovnu glupost,
Ovo bi ga doba proglasilo dostojnim lovora,
dostojnim penesjskog vijenca, pa još puno toga drugog.
A tko će dostatno pohvaliti Ferićeve basne?
Njih je na vrhu Parnasa diktirala Kaliopa,
I obasula ljepotama tako da ničega ne može biti
Što bi više pogodovalo dobru odgoju mladih.
Dio je objavljen već: kad će se tiskati drugi
Da bismo ga žudno listali?
I ti učeni Zamanja opet izdaj svoje spise!
Jer iako ih je u Italiji tiskao i raspačao Bodone
Ukrašene svom ljepotom tako da se ništa
Ljepše ni bolje ne može vidjeti;
Da opet i opet iziđu na svjetlo i da što više
Budu mogli biti u rukama ljudi
To zahtijeva i očekuje Apolon,
A s Apolonom i sva skupina muza.
Neka se međutim tim slovima ne tiska ništa
Što nije lijepo ni korisno! A onih što žele

Lude budalaštine iznosit i uvodit loše običaje
Ili mladim duhovima pružati gadne otrove,
Gadne otrove kojima se svetinjama nastoji uzeti čast
I ukinuti svaku vrstu kreposti, neka imena nikad
Ne zacrne papir, a ako i budu tiskana
Neka ih noć zatrpa slijepom tamom.
Prijevod s latinskog: Ante Šoljić.